

KUL TÚRA SLOVA

2010
ROČNÍK 44

VEDECKO-POPULARIZAČNÝ ČASOPIS PRE JAZYKOVÚ KULTÚRU A TER-
MINOLÓGIU ■ ORGÁN JAZYKOVÉHO ÚSTAVU LUDOVÍTA ŠTÚRA
SAV A JAZYKOVÉHO ODBORU MATICE SLOVENSKEJ

VYDAVATELSTVO MATICE SLOVENSKEJ V MARTINE

KUL TÚRA SLOVA

*Vedecko-popularizačný
časopis
pre jazykovú
kultúru
a terminológiu*

*Orgán
Jazykovedného ústavu
Ludovíta Štúra SAV
a Jazykového odboru
Matice slovenskej*

HLAVNÝ REDAKTOR

Matej Považaj

VÝKONNÁ REDAKTORKA

Sibyla Mislovičová

REDAKČNÁ RADA

Ladislav Bartko, Adriana Ferenčíková, Ján Findra, Juraj Glovňa, Nicol Janočková, Ján Kačala, Sibyla Mislovičová, Jozef Mlacek, Slavomír Ondrejovič, Jozef Pavlovič, Mária Pisárčiková, Matej Považaj, Mária Šimková, Iveta Vančová

REDAKCIA

813 64 Bratislava, Panská 26

KAČALA, Ján: Akú štýlovú hodnotu má slovo <i>bulvár</i> v novšom význame?	3
BELÁKOVÁ, Mária: Odkaz veršovanej kroniky obce Cífer z roku 1813 (Czsiffer w roku 1813)	7

DISKUSIE

HORŇANSKÝ, Imrich: O jednej funkcii geografických názvov – lokalizácia objektov s nezreteľným určením	13
---	----

Z HISTORICKEJ LEXIKY

KRAJČOVIČ, Rudolf: Z lexiky stredovekej slovenčiny s výkladom názvov obcí a miest (19)	21
--	----

ZO STUDNICE RODNEJ REČI

SMATANA, Miloslav: Pomenovania niektorých hudobných nástrojov v slovenských nárečiach	29
---	----

ROZLIČNOSTI

<i>Vychytať</i> – <i>vychytaný</i> – <i>vychytávka</i> . I. Vančová	38
--	----

SPRÁVY A POSUDKY

Dánske sympóziu o odbornom jazyku a komunikácii. J. Le vic k á	41
Tradičné stretnutie mladých lingvistov už po devätnásty raz. L. Ga ra n č o v s k á	44
O (nielen) elektronicky podmienenej komunikácii Vladimíra Patráša. I. H a j d u č e k o v á	49

SPYTOVALI STE SA

<i>Profesné, profesionálne či profesijné oblečenie.</i> K. Kálmánová	57
<i>Môžeme mať vášeň?</i> K. Kálmánová	58

Z JAZYKOVÝCH RUBRIK

<i>Špajza či komora?</i> K. Kálmánová	59
<i>Zavárame do pohárov či do fliaš?</i> I. Vančová	59
Desatinné čísla. K. Kálmánová	60
<i>Ósmim či ôsmym?</i> I. Vančová	61
O internete. K. Kálmánová	61
<i>Krúdel' rýb alebo húf rýb?</i> K. Kálmánová	62
O názvoch hradov a zámkov. I. Vančová	63
Informácie autorom	64

KULTÚRA SLOVA

KULTÚRA SLOVA, vedecko-popularizačný časopis pre jazykovú kultúru a terminológiu. Orgán Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV a Jazykového odboru Matice slovenskej. Ročník 44, 2010, č. 1 (10. 4. 2010). Matica slovenská – Vydavateľstvo Matice slovenskej v Martine. Hlavný redaktor PaedDr. Matej Považaj, CSc. Výkonná redaktorka PhDr. Sibyla Mislovičová. Grafická úprava Oto Takáč. Technický redaktor Vladimír Radik. Vychádza šesťkrát ročne. Ročné predplatné 5,38 € (162 Sk), jednotlivé čísla 0,90 € (27 Sk). Rozširuje, objednávky a predplatné prijíma Vydavateľstvo Matice slovenskej, Mudroňova 1, 036 52 Martin, e-mail: periodika@matica.sk, tel. 043/4230377. Registračné číslo 7050. Evidenčné číslo 3696/09. Podávanie novinových zásielok povolené OZSsRP Banská Bystrica č. 1325/94-PTP z 25. 4. 1994. ISSN 0023-5202

Distributed by Vydavateľstvo Matice slovenskej, Mudroňova 1, 036 52 Martin, Slovakia. Distribution rights are held by KUBON and SAGNER, P.O.B. 34 01 08, D-8000 München, Germany.

© Jazykovedný ústav Ľ. Štúra Slovenskej akadémie vied v Bratislave

© Vydavateľstvo Matice slovenskej v Martine

Vytlačila Tlačiareň BEN&M, Miriam Uličná, Turčianske Teplice 2010

Cena 0,90 € (27 Sk)

KUL TÚRA SLOVA

*Vedecko-popularizačný
časopis
pre jazykovú
kultúru
a terminológiu*

*Orgán
Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV
a Jazykového odboru Matice slovenskej*

HLAVNÝ REDAKTOR

PaedDr. Matej Považaj, CSc.

VÝKONNÁ REDAKTORKA

PhDr. Sibyla Mislovičová

REDAKČNÁ RADA

doc. PhDr. Ladislav Bartko, CSc., prom. fil. Adriana Ferenčíková, CSc., prof. PhDr. Ján Findra, DrSc., prof. PhDr. Juraj Glovňa, CSc., Mgr. Nicol Janočková, PhD., prof. PhDr. Ján Kačala, DrSc., PhDr. Sibyla Mislovičová, prof. PhDr. Jozef Mlacek, CSc., prof. PhDr. Slavomír Ondrejovič, DrSc., doc. PhDr. Jozef Pavlovič, CSc., PhDr. Mária Pisárčíková, PaedDr. Matej Považaj, CSc., PhDr. Mária Šimková, Mgr. Iveta Vančová

REDAKCIA

813 64 Bratislava, Panská 26

Akú štýlovú hodnotu má slovo bulvár v novšom význame?

JÁN KAČALA

Slovo *bulvár* prevzaté z francúzštiny v súčasnosti je už bežnou súčasťou slovnicej zásoby súčasnej spisovnej slovenčiny. Zachytávajú ho všetky tri výkladové slovníky spracúvajúce súčasnú slovnú zásobu nášho spisovného jazyka, t. j. Slovník slovenského jazyka I z roku 1959, Krátky slovník slovenského jazyka vo svojich štyroch vydaniach z rokov 1987, 1989, 1997, 2003, ako aj najnovší Slovník súčasného slovenského jazyka (1. zv.) z roku 2006. Pravdaže, vlastné lexikografické spracovanie tohto slova sa odlišuje od slovníka k slovníku, pričom odlišné spracovanie nezávisí ani tak od postoja lexikografov ako autorov slovníkov, ako skôr od poznania skutočného výskytu tohto slova v danom čase v živej reči. Máme tu na mysli najmä významovú stavbu tohto slova: Kým v Slovníku slovenského jazyka I a v Krátkom slovníku slovenského jazyka sa slovo *bulvár* zachytáva iba s jedným významom (široká ulica vo veľkom meste s viacerými dopravnými pásmi, chodníkmi a s prípadným stromoradiím uprostred), v najnovšom Slovníku súčasného slovenského jazyka sa k tomuto významu pridáva druhý; uvedieme jeho opis zo s. 381: „masovokomunikačné prostriedky, najmä tlač zameraná na senzácie, škandály, prinášajúca zveličené správy a klebety zo súkromného života populárnych ľudí (neraz neoverené)“. Výklad významu sa dokladá typickými spojeniami *kupovať, čítať bulvár; týždenníky, ktoré majú blízko k bulváru*, ako aj vybratými dokladmi z tlače.

Podobný obraz o slove *bulvár* nachodíme aj v slovníkoch cudzích slov: Starší Slovník cudzích slov A/Z od M. Ivanovej-Šalingovej a Z. Maníkovej z roku 1979 slovo *bulvár* tiež zachytáva s jedným významom, kým novší Slovník cudzích slov z roku 1997, ktorý je prekladom českého Akademického slovníka cizích slov z roku 1995, pridáva aj druhý význam v takejto podobe (s. 144): „2. slang. označenie bulvárnej tlače, plátku, správy, ktorá v takej tlači vyšla“. Treba ešte dodať, že v druhom vydaní tohto slovníka z r. 2005 sa tento druhý význam slova *bulvár* hodnotí ako publicizmus.

Z uvedeného obrazu o slove *bulvár*, aký vychodí z citovaných lexicografických diel, vidno, že významová stavba prevzatého slova *bulvár* sa v našom jazyku postupne rozšírila a k pôvodnému významu pribudol ďalší, odvodený od prvého sémantickou deriváciou, čiže významovým odvodením. Tak z jednovýznamového slova vzniklo viacvýznamové slovo. Druhá vec, ktorá z tohto spracovania vychodí, je štýlová platnosť slova *bulvár* v druhom význame. Terajšie lexicografické hodnotenie platnosti tohto významu je totiž nejednotné, ba z hľadiska spisovného jazyka priam protirečivé, lebo kým v Slovníku súčasného slovenského jazyka sa tento význam spracúva ako neutrálny v spisovnom jazyku, v citovanom Slovníku cudzích slov z roku 1997 sa novší význam hodnotí ako slangový, t. j. nespisovný, no vo vydaní z roku 2005 už ako publicizmus.

Z tohto protirečivého postoja dvoch slovníkových diel ponúkajú isté riešenie ďalšie, už citované slovníky, ktoré zachytávajú prídavné meno *bulvárny*, utvorené z podstatného mena *bulvár*, a ako najtypickejší doklad uvádzajú pri ňom spojenie *bulvárna tlač*. Slovník cudzích slov z roku 1979 v rámci hesla *bulvárny* na s. 144 s významom „charakteristický pre veľkomestské ulice“ uvádza toto spojenie ako publicistický výraz. Najnovší Slovník súčasného slovenského jazyka už uvádza celé slovotvorné hniezdo so základom *bulvár* a v samostatných heslách sa tu spracúvajú slová *bulvarizácia*, *bulvarizovať*, *bulvarizovať sa*, *bulvárne*, *bulvárnosť*, *bulvárny*, pričom je pozoruhodné, že spomedzi týchto významovo aj formálne blízkych slov iba prídavné meno *bulvárny* sa označuje kvalifikátorom publicistický výraz. V tom možno vidieť istý nesúlad v spracovaní, lebo najmä pri príslovke *bulvárne* a podstatnom mene *bulvárnosť*, ktoré majú svoje bezprostredné slovotvorné východisko v prídavnom mene *bulvárny*, by sa vyžadovalo rovnaké štýlové hodnotenie.

No štýlové hodnotenie publicistický výraz nepochybne možno pripísať aj uvedeným výrazom *bulvarizácia*, *bulvarizovať* a *bulvarizovať sa*. A čo sa týka slovtvorného hniezda, oproti stavu zachytenému v Slovníku slovenského jazyka I a v Krátkom slovníku slovenského jazyka naozaj ide o významné rozmnoženie slov vychádzajúcich slovtvorne z prevzatého substantíva *bulvár*.

Naproti tomu Slovník slovenského jazyka pri prídavnom mene *bulvárny* (s. 143) uvádza kvalifikátor pejoratívny výraz a týmto smerom postupuje aj Krátky slovník slovenského jazyka, ktorý vo 4. vydaní z roku 2003 na s. 80 pri prídavnom mene *bulvárny* má údaj pren. pejor. *bulvárna tlač* s výkladom „prinášajúca senzácie“. To značí, že spojenie *bulvárna tlač* sa tu kvalifikuje ako spojenie s preneseným pejoratívnym významom.

Nazdávame sa, že významová spojitosť medzi spojením *bulvárna tlač* a výrazom *bulvár* v novšom význame naznačuje aj metódu, ktorú možno upotrebíť pri identifikácii štýlovej hodnoty slova *bulvár* v druhom význame. Spojenie *bulvárna tlač* a výraz *bulvár* v druhom význame stoja totiž v synonymickom vzťahu a táto ich spoločná významová základňa umožňuje navzájom spoľahlivo porovnávať aj štýlovú hodnotu oboch výrazov. Najprv však treba rozriešiť otázku vychodiacu z hodnotenia slova *bulvár* v druhom význame ako slangového v Slovníku cudzích slov z r. 1997. Toto hodnotenie môže súvisieť s hodnotením prídavného mena *bulvárny* ako publicistického výrazu; možno totiž pokladať za pravdepodobné, že slovo *bulvár* v druhom význame má svoj prameň práve v publicistickom slangu. No postupne slovo *bulvár* v druhom význame prekročilo hranice slangu a stalo sa súčasťou spisovného jazyka, pravdaže, nie ako celkom neutrálny či bezpríznakový slovný prvok, lež práve ako štýlovo ohraničený predovšetkým na prejavy publicistického štýlu a s tým úzko súvisiace spôsoby vyjadrovania, aké možno pozorovať najmä v reči politikov a štátnych úradníkov prichádzajúcich pravidelne do styku s vyjadrovaním a pôsobením médií. Máme tu na mysli povedzme riaditeľov a pracovníkov tlačových odborov v orgánoch ústrednej štátnej správy, tlačových tajomníkov a hovorcov vysokých štátnych činiteľov, hovorcov čelných štátnych úradníkov a ďalších zodpovedných pracovníkov. So zreteľom na toto vymedzenie môžeme povedať, že príznak publicistický výraz sa pri slove *bulvár* v druhom význame stále udržiava a tento príznak sa zachytáva aj v druhom vydaní citovaného Slovníka cudzích slov z r. 2005.

Slovo *bulvár* nie je v súčasnom slovenskom spisovnom jazyku bezpríznačkové ani z toho hľadiska, ktoré je obsiahnuté v hodnotení pejoratívny výraz, tak ako ho zaznačujú doterajšie výkladové slovníky spisovnej slovenčiny. Náš záver je, že slovo *bulvár* v druhom význame je primerané hodnotiť variantným kvalifikátorom publicistický alebo pejoratívny výraz. Takéto hodnotenie by sa pri druhom význame slova *bulvár* malo uplatniť aj pri jeho spracovaní v prípadnom ďalšom vydaní Krátkeho slovníka slovenského jazyka, do ktorého slovo *bulvár* v rozoberanom druhom význame na základe svojho výskytu v reči rozhodne patrí. Takýto variantný kvalifikátor zároveň zahŕňa možnosť použiť výraz *bulvár* v druhom význame aj ako publicistický, aj ako pejoratívny súčasne. Túto dvojitú príznakovosť si uvedomujeme osobitne pri porovnaní druhého významu s prvým, ktorý je bezpríznačkový.

Na druhej strane by sme spojenie *bulvárna tlač* v súhlase s najnovším Slovníkom súčasného slovenského jazyka nehodnotili ako pejoratívne a to-bôž nie ako spojenie s preneseným významom; prvotná novosť sa pri ňom už stala minulosťou.

Napokon ešte niekoľko slov aj k spomenutej sémantickej derivácii, čiže významovému odvodeniu druhého významu. Ten nepochybne vznikol ako odvodený zo základného významu, no pri rozbere sémantických príznakov obidvoch významových jednotiek možno zistiť, že spoločné významové prvky sa pri nich identifikujú dosť ťažko, a tak vzájomný vzťah obidvoch významových jednotiek (t. j. prvého a druhého významu slova *bulvár*) hodnotíme ako vzdialenejší. Možno predpokladať, že významové odvodenie od pôvodného významového prvku „dopravná tepna“ a „vo veľkom meste“ k novšiemu významovému prvku „tlač“, prípadne širšie „spoločenské komunikačné prostriedky majúce tendenciu k senzáciičtivosti“ prebehlo prostredníctvom skutočnosti, že s dopravnou tepnou vo veľkom meste je spojené umiestnenie významných ustanovizní rozličného druhu na nej, ako aj čulý ruch a spoločenský život, z ktorého si bulvárna tlač vyberala práve senzácie a škandály a správy zo súkromného života verejne známych osôb. S touto skutočnosťou súvisí aj to, že tlač sa medzi čitateľov intenzívne rozširovala práve na dopravných tepnách vo veľkom meste.

Jazykovým výsledkom tohto postupu sa stalo konštituovanie nového významu slova *bulvár*, t. j. významu „bulvárna tlač“, prípadne širšie „bulvárne

médiá“. Tento význam je v súčasnosti už ustálenou a pevnou súčasťou slova *bulvár* ako ustáleného prvku slovnej zásoby súčasnej spisovnej slovenčiny.

LITERATÚRA

IVANOVÁ-ŠALINGOVÁ, Mária – MANÍKOVÁ, Zuzana: Slovník cudzích slov. A/Z. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1979. 944 s.

Krátky slovník slovenského jazyka. 4., doplnené a upravené vyd. Red. J. Kačala – M. Pisárčiková – M. Považaj. Bratislava: Veda 2003. 985 s.

Slovník cudzích slov. (Spracoval kolektív autorov pod vedením V. Petráčkovej a J. Krausa.) Preklad L. Balážová a kol. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1997. 992 s.

Slovník cudzích slov (akademický). 2., doplnené a upravené slovenské vyd. (Spracoval kolektív autorov pod vedením J. Krausa.) Preklad L. Balážová a kol. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, s. r. o., 2005. 1054 s.

Slovník slovenského jazyka. I. Red. Š. Peciar. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1959. 816 s.

Slovník súčasného slovenského jazyka. A – G. Red. K. Buzássyová – A. Jarošová. Bratislava: Veda 2006. 1132 s.

Odkaz veršovanej kroniky obce Cífer z roku 1813 (Czsiffer w roku 1813)

MÁRIA BELÁKOVÁ

Báseň, ktorá svojím charakterom pripomína kroniku, patrí k zaujímavým miestopisným prameňom našej kultúry. Pochádza z 19. storočia, z čias, keď sa literatúra písala bernolákovčinou. Autor, hoci autorstvo je sporné, ale právom sa pripisuje jednému zo zakladateľov a členov Slovenského učeného tovaríšstva, Jozefovi Kubánimu (10. 1. 1771 Trstená – 2. 4. 1839 Cífer), v nej spojil prvky bernolákovčiny a miestneho nárečia. Nie je našou snahou dokazovať autorstvo ani podávať o autorovi bližšie informácie. Pokúsime sa vyzdvihnúť vysokú hodnotu a nevšednosť veršovaného opisu a poukázať na fakty, ktoré sa nám javia ako zaujímavé.

Veršovaný opis (Czsiffer w roku 1813) v tej podobe, v akej sme ho získali, „je prepísaný verne do písmenka, s ponechaním znakov mäkkosti a dĺžky,

dvojité w bolo nahradené obyčajným v, miestami bola zmenená interpunkcia“ (porov. rukopis, s. 3). Originál sa nám, žiaľ, dosiaľ nepodarilo získať, ale čerpali sme z publikácie Malý slovník ciferečiny (2004), ktorá podáva jeho presný opis.

„... rukopis pozostáva zo 6 zložiek veľkosti 11,5 x 20 cm, text pozostáva z 12 stĺpcov“ (pozri rukopis, s. 2). Dvanástimi stĺpcami rozumieme 290 12-slabičných veršov napísaných v kultivovanej bernolákovčine. Ako sa v rukopise uvádza, básne sa vyznačuje bohatým slovníkom, bez použitia hungarizmov a germanizmov, čím autor dosahuje absolútnu čistotu vyjadrovania. Prejavuje sa tu snaha autora básne, národnobuditeľského kňaza, pestovať reč ľudu a rozširovať ju medzi prostý pracujúci ľud.

Opis Cífera sa začína, rovnako ako kroniky, datovaním: *Ked tisícosemsto a trinásť písali // gazdové v Czifferi této mená mali: ... // Hofferi sú: Adam Franko a Csuperka. // Vdovi: Fialová, Glószka... // Farski hoffer je: Glósz, kopá mrtvím jamy... // ... Remeselníci sú: Výslužil, Fiala... // dva z nich plátano tkajú, iní sú kraičíri... // Máme i lekára, on ai bradi holi, // žili dobre seká a nemocních hojí* (s. 56). Už prvý verš básne napovedá, že autorom nebol rodák z Cífera. Číslovka *trinásť* je zaznačená znakom mäkkosti, ktorý trnavské (konkrétne ciferské) nárečie nepozná. Po konkrétnom vymenovaní obecných gazdov (sedliakov) pokračuje autor vo vypočítavaní hofierov, vdov či remeselníkov (2 tkáči, kraičíri, murári, 2 tesári, šuster, murársky majster, kováč, pekár, „bednár“, kolár, lekár, holič). Iným remeslám sa príležitostne venuje aj v iných častiach opisu. Sociologické zloženie obce napovedá o jej mestskom charaktere a veľmi dobrom hospodárskom zázemí a samostatnosti. O hospodárskych pomeroch sa zmieňujú aj ďalšie strofy básne: *Kde je včul hostinec, bol Šlospergón kaštíl, // pri ňom aj zahrada: gróf z nej cestu spravil. // Hostinec ten drží, a místo v árende... // Osvícení pán gróf mladí Karol Zichy, // v Czifferi zemský pán, má ho ve svej moci...* (detailný opis zemepanských majetkov a vrchnosti, s. 56). O rozsiahlych panských majetkoch, konkrétne *osvíceného pána grófa mladého Károla Zichyho* (porov. s. 57), hovorí autor aj v ďalších strofách. Je však zaujímavé, že tieto informácie nepoužil v básni ako prvé. Začal vymenovaním najširšej vrstvy, ktorej zrejme básne venoval, a hlboko si ju, napriek negramotnosti, vážil.

Tretia strofa básne, ktorá obsahuje mená panských dŕžav, nie je len verným opisom reálií, ale aj vzácnym zdrojom onomastického materiálu. Napr.

Nad horním Czifferom je šenk Višlahaní, tím menom od dávna býval nazívaní... (s. 56). Autor detailne opisuje a nazýva miesta v obci, čím dosahuje u čitateľa výbornú orientáciu v teréne. Slovom sa mu podarilo vytvoriť dokonalú mapu vtedajšej obce, mestečka. Názvy, ktoré uvádza, tvoria doplnkový materiál k známym faktom i sporným domnienkam. Živý názov lokality **Vjšlahané* [višlahané] a jeho variant *Horná pažit'* [pažic] svedčia o tom, že hostinec sa nachádzal na mieste, ktoré v minulosti slúžilo ako pastviny. Na nich mali pastieri príbytky a pri pasení „šľahali“ dobytok.

Verše *I tu Gidra tečé, sú tu téš dva mlini, // Končítí sa volá jeden, druhí Dolní* (s. 57) vymedzujú, i keď nepriamo, hranice obce – Horný koniec a Dolný koniec. Hoci je lokalita dnes už zastavaná a mlyn v minulosti zmenil majiteľa (Pullmannov mlyn), v ľudovej reči sa stále nazýva *Končítý* [končítí mlyn] alebo *Horný*, keďže je opakom Dolného mlyna.

V súvislosti so zemepánom Karolom Zičim, ktorému patrila väčšina majetkov obce, autor spomína jeho dve kúrie. V jednom kaštieli v čase vzniku básne prebiehala rekonštrukcia *To bol kaštil starí dávno zanedbaní, // od mnohých rokóv zaň nestáli ništ páňi. // Rákoczy, hovorá, keď s haistrom bojuval, // v ňom svoju hospodu za ňejakí čas mal. // V ňom Makripodáry ze Šlospergom býval, // kedisi, šak jeden s druhím sa ňeznášal...* (s. 57). Pisateľ básne v snahe podať čo najvernejší opis využil ľudové rozprávanie o Rákocim, ktoré žije v povedomí občanov dodnes. Príhoda o Rákociho vojsku sa viaže k lokalite bývalých Hydinárskych závodov, v ktorej môžeme nájsť pozostatky priľahlého parku. Pod jedným zo stromov, dnes najvyšším, vraj vojaci s veliteľom prespávali. Spojením živej ľudovej tradície a informácie z básne môžeme objekt jednoznačne lokalizovať.

Báseň sa zmieňuje aj o spore Makripodáriho a Šlosperga. Na prvý pohľad azda nepovšimnuteľný fakt, ale z hľadiska etymológie má nesmiernu cenu. V chotári obce sa nachádzala hájovňa (kedysi nazývaná ako **Jágerňa*), ktorá z neznámych príčin dostala meno **Zabité*, **Zabítý* [zabiti]. Ľudia sa domnievajú, že azda preto, že sa tu mládenci bójali po prehýrených nociach. Možno nie je naša domnienka správna, ale neposkytuje nám úryvok básne lepší výklad? Nech čitateľ posúdi sám: *Tam temu pan Šlosperg chrta rozdobrého // zabil, zajácóv ten mu chitával mnoho! // Makripodáry s ňim za to sa povadil. // Ón ale jako psa i jeho zastrelil. // Od pokuti Šlosperg jako sa ochránil? // Vpravujú že sa kurucóv pripojil* (s. 57).

Podobnú informáciu sme dosiaľ nenašli v nijakom publikovanom materiáli. Hoci si to autor básne neuvedomuje, podáva v nej množstvo etymológií, ktoré nám otvárajú širší obzor a napomáhajú poopraviť si niektoré názory. Podobne sa zmieňuje aj o kaštieli s červenou strechou: *Druhí kaštil, v ktorom včul pán gróf prebiva, // Červením od dávna zdejší ľud nazíva, // ňebo pod Horeczkim červenú strechu mal... Vedľa Červeného kaštíla je majer... //... pri ňom je stodola* (s. 58). Vo všeobecnosti sa uznáva názor, že terénny názov *Diely* za červenou stodolou, ktorá sa údajne nachádzala pri majeri, pochádza z hospodárskeho využitia objektu. V stodole sa vraj skladovala červená repa a červené zemiaky (nazývané aj špiritusové) určené na výrobu pálenky. Táto domnienka sa nezdá až taká nepravdepodobná, pretože v blízkosti kaštiel'a či majera sa nachádzala okrem stodoly aj pivnica: *Tam panstvo pivnicu má, je v nej moc vína...* (s. 58). Nie je teda vylúčené, že tu existovala aj pálenica, ktorých, mimochodom, bolo v obci niekoľko. Ak by sme nenašli oporu vo veršoch ciferského opisu, pokojne by sme mohli so spomínaným výkladom súhlasiť – tak ako väčšina informátorov, s ktorými sme sa stretli.

Veršovaný opis Cífera sa okrem miestopisných faktov zaoberá aj dôležitými medzníkmi v živote obce. Reaguje napríklad na katastrofu v roku 1813, ktorú sprevádzala tuhá zima, studená jar, extrémne chladné leto, povodne, neúroda, hlad, strata ľudských obydli: *Rok tento z mnohých bol príčin veľmi smutní, // zima bola tvrdá, jar bol vtedy studený, // v lete sotva kedy niečo tepla bolo, // po psích dňoch za desať tídnív, pršávalo, // stoki a potoki veľmi sa rozléli, // tretú časťku krajni na psotu uvédeli, // mnoho tisíc ľudí s lichvu zatopili, // ai pevné staváňi v hromadu zvalili, húsenice celkom stromi obežrali, // vinohradi skoro ňišť hroznív nemali...* (s. 58). Azda len na okraj poznamenáme: aj taká pokojná, kydavá, pomaly tečúca riečka, akou je Gidra, môže spôsobiť nesmierne škody: *... riečka Gidra mala starú podobu Kydra... kydať... kydavo tečúce toky. Od Karpát do Dudváhu tečúca Gidra-Gydra takým tokom je...* (porov. Ondruš, 2004, s. 124). Možno je Gidra pomalá, ale v minulosti spôsobovala časté záplavy, najmä v období jarných privalových dažďov.

Bezútešnú situáciu, v ktorej mnohé rodiny opúšťali obec a hľadali si lepšie podmienky na život, dokresľuje autor takto: *V tom ale tento rok bol téš znamenití, // že neprátel Francús je veľmi dobití, // že stáli pokoj už skoro*

mať budeme, // po dávném súžení lepší vŕhled máme (s. 58). Verše svedčia o rozhl'adenosti poetu, pretože zapája obec do širšieho hospodársko-politického kontextu. Porážku napoleonských vojsk pociťuje, i keď nepriamo, na vlastnej koži.

V ďalšej časti kroniky autor podrobne oboznamuje s hospodárením cirkevného majetku (opisy tvoria veľkú časť básne). Podľa rukopisu využil novú redakciu ciferskej farskej kroniky z r. 1638, ktorú vyhotovil v r. 1786 ciferský farár Ján Ballon (predchodca J. Kubániho; porov. rukopis).

Zo začiatku oboznamuje so stavom farských budov, kostolov a školskej miestnosti: *Fára tu predešle bola veľmi špatná, // na st'énách, na strechách prevelice chibná, // komoru, maštale dal pán farár spraviť, // v tisícem osmiťem a štvrt'ém postaviť, // chlivi a parkani, múri a vozárňa // posled sa spravili... Školská izba v ten krát vatšá sa spravila, // keď pred tím pre málo len dať stačila. // A preto rodič'é učiť jich ňedali, // keď pre ňe ve škole místa dost' ňemali...* (s. 60). V súvislosti s kostolom spomína požiar z roku 1638, pri ktorom ... *zhorel kostol s celím mestom. // Nezostal aňi st'ĺp z celého Cziffera // krem panni Bolestnej Marie figura...* (s. 62). Vyhorený kostol podľa slov básne dala po roku obnoviť a zrekonštruovať Katarína Zičiová, ale v roku 1652 kuruci zničili oltár. Po zrekonštruovaní víchor zhodil strechu a krov. Opisy kostola nasvedčujú, že pisateľ básne mal vynikajúci prehľad o dianí v kostole a o cirkevnom majetku. Presne vymenúva napríklad dobrodincov (Zičiovci, Barbara Šemšeiová) a ich milodary cirkvi a kostolu. Z opisu kostola prechádza k cirkevným poliám: *Pet' dílov za vodú, role Hore konczom, // grefti a fertále a Dolinám konczom* (s. 62). Doktoré spomínané chotárne názvy sú stále živé, ako *Dzile za vodú, Grefti, Fertále*. Niektoré z nich sú dokonca štandardizované, napr. *Diely za vodou* (1966 – 2002 En 1 : 2 880), *Grefty* (1966 – 2002).

Veršovaný opis Cífera zakončuje autor tým, že vysvetľuje spôsob, akým sa vyplácali desiatky. Systém desiatkov sa však zmenil (boli zavedené tzv. *dánky*, ktoré mali nižšiu hodnotu ako desiatok; porov. 2004, s. 2) vzhľadom na prírodné katastrofy a chudobu ľudí: *Ai tento pomali skoro celkom prestal // keď pre veľkú psotu Cziffer pustí zostal, // sedláci své domi, role zaňechali // a zebrúci handri preč pouťekali* (1720); (2004, s. 64).

Báseň pôsobí neukončeným dojmom, akoby nebolo všetko vypovedané a čakalo na udalosti ďalších dní. Dielo vzniklo v prúde času, aby mohlo

vypovedať o skutočnom živote našich predkov. Nebolo ani našou snahou všetko o diele povedať. Chceli sme ho len stručne načrtnúť a vyzdvihnúť časti, ktoré sú z nášho pohľadu pre čitateľa najzaujímavejšie.

Vysvetlivky značiek:

* zrekonštruovaný názov
// koniec verša

LITERATÚRA

Veršovaný popis Cífera z r. 1813 (rukopis – Farský úrad v Cíferi); podpísaný Dr. V. Jenkovičom.

BERNADIČ, Ladislav a kol.: Cífer. Bratislava: Obzor 1991. 352 s.

DEBNÁR, Karol – DULOVIČOVÁ BÖHMOVÁ, Blanka: Malý slovník ciferečiny. Cífer: Karol Debnár, Trnava. 2004. 79 s.

ONDRUŠ, Šimon: Odtajnené trezory. III. Martin: Matica slovenská 2004. 124 s. 1966 – 2002
En 1: 2880 (mapové materiály)

DISKUSIE

O jednej funkcii geografických názvov – lokalizácia objektov s nezreteľným určením

IMRICH HORŇANSKÝ

1. Úvod

Je všeobecne známe, že funkcie mapy prípadne mapového diela sú rôznorodé. V tomto príspevku sa chceme venovať funkcii, ktorá je spojená s obsahovým (lokalizačným) aspektom mapy. Každá mapa alebo mapové dielo obsahuje polohopisnú zložku a názvoslovnú zložku. Pod polohopisnou zložkou sa rozumie grafické vyjadrenie (ešte v nedávnej minulosti výlučne; dnes môže byť grafické vyjadrenie doplnené alebo nahradené číselným vyjadrením) objektov a javov prešetrovania a merania na mape ukazujúce ich polohu, rozmer a tvar bez závislosti od georeliéfu (ide o súbor zobrazených bodov, čiar a mapových znakov na mape). Pod názvoslovnou zložkou sa rozumie súbor geografických názvov na mape, ktoré svojou lokalizáciou v mape dotvárajú informáciu o polohe, rozmere a tvare geografických objektov pomenovaných týmito názvami. Názvoslovná zložka mapy v podstatnej miere zvyšuje úžitkové vlastnosti mapy.

Geografický názov jazykovými prostriedkami jednoznačne, stručne a jasne určuje, identifikuje a individualizuje geografický objekt, a tým umožňuje a uľahčuje orientáciu na mape, orientáciu v teréne a z komplexnejšieho pohľadu uľahčuje aj spoločenskú komunikáciu.

Osobitná funkcia mapy, na ktorú chceme v príspevku poukázať, je obiahnutá v možnosti využívania strednomierkovej a najmä veľkomierkovej mapy s podrobne a precízne spracovanou názvoslovnou zložkou pri skúmaní a vyhľadávaní presnejšej lokalizácie písomne doložených a v stredoveku zaniknutých, pustých historických sídelných objektov aj nesídelných objektov.

Reprezentatívnu množinu zaniknutých objektov z územia Slovenska s neznámou lokalizáciou alebo iba s približne známou lokalizáciou sme čerpali z práce Jána Stanislava *Slovenský juh v stredoveku. I* (Stanislav, 1999). Doplňili sme ju malým počtom takýchto objektov z práce Valérie Tóthovej *Az Árpádkori Abaúj és Bars vármegyve helyneveinek történeti-etimológiai szótára* (Tóth, 2001). Polohu týchto zaniknutých objektov sme konfrontovali s polohou geografických objektov, ktorých štandardizované názvy sú obsiahnuté v báze údajov v úrovni podrobnosti Základnej mapy Slovenskej republiky 1 : 10 000 a sporadicky i v podrobnejšej úrovni (Horňanský, 1995, 2006). Báza údajov štandardizovaných geografických názvov je v súčasnosti v elektronicky ovládateľnej podobe, čo umožňuje pohodlne a rýchlo využiť jej prednosti, najmä možnosti vyhľadávania rozmanitých grafematických reťazcov v názvoch.

Podľa Stanislava (1999, s. 139) „Predovšetkým slovanské meno malo aj rameno Dunaja pri Oroszváre [rozumej pri Rusovciach v Bratislave] *Pezne* 1208, *Pezna*, *Pezne* 1266; Moór, ktorý uviedol tieto doklady, vychodí tu z *Pěšina*, *Pěšna*, alebo *Pěščьna*, všetky k *pěšь* „piesok“. Najskôr je tu *Pěšna* ako poľ. *Piosna*, srbch. *Pesnica*, pravda k tomu istému základu“. Polohu zaniknutého ramena Dunaja možno azda dať do súvisu s polohou dnešného lesa aj lúky *Pieskové* nachádzajúcich sa juhovýchodne od dnešného intravilánu obce Rusovce 1 km od dnešnej dunajskej hrádze. Je potrebný ďalší výskum.

Podľa Stanislava (s. 235) „Pri Modre sa spomína les *Lyppua* 1340 (Mon. Strig. III, 364). Je to **Lipová*“. Azda možno uvažovať o stotožnení polohy spomínaného lesa **Lipová* s dnešným lesom *Lipové* v Častej, ktorý je od Modry vzdialený 10 km severne. Do úvahy prichádza i stotožnenie s polohu dnešného lesa *Lipiny* v Pezinku vzdialeného od Modry 7 km západne. Je potrebný ďalší výskum.

Podľa Stanislava (s. 239) „Pri Šali boli *Dvory*: *Vduory* 1138/XIII. stor., *Odwory* 1226 a i.“. Polohu zaniknutého objektu možno azda stotožniť s polohou dnešného poľa *Veľký dvorec*, poľa *Malý dvorec* a sekundárne pomenovaného kanála *Dvorský kanál* umiestnených v katastrálnom území mesta Šaľa.

Podľa Stanislava (s. 246 – 247) „Pri Mederči [dnes *Čalovec* v okrese Komárno] a Zlatnej [rozumej Zlatnej na Ostrove] boli rybníky *Tepech* 1268,

t. j. asi *Tepec* (*Tepeč?*); porov. srbch. *Tepeči*, *Тепча* a i. Polohu zaniknutých rybníkov nemožno s istotou stotožniť s dnešným poľom *Tepeč* v Okoči v okrese Dunajská Streda. Obec Okoč leží 14 km severozápadne od Čalovca. V súčasnosti je pole *Tepeč* v Okoči jediným objektom v databáze geografických názvov celého Slovenska s týmto názvom. Je potrebný ďalší výskum.

Podľa Stanislava (s. 247) „Pri nej [rozumej Čiližskej Radvani v okrese Dunajská Streda] sa spomína *Bolotontu* 1268, t. j. *Balatontő* < **Blatъn-*“. Polohu zaniknutého objektu možno azda stotožniť s dnešným poľom *Blatá* v susednom Veľkom Mederi.

Podľa Stanislava (s. 247) „Tu [rozumej obec Tôň v okrese Komárno] sa spomínajú močiare *Babana* 1288, k čomu porov. srbch. *Babanovci*, *Babanjevac*“. Polohu zaniknutých močiarov možno azda dať do súvisu s dnešným kanálom *Babovský kanál* v susednom Čičove. Je potrebný ďalší výskum.

Podľa Stanislava (s. 248) „Pri Klíž. Nemej sa spomína miesto *Nemamagula* 1268. Je to, pravdaže, *Němá Magula* alebo *Mogyła...*“. S vysokou pravdepodobnosťou možno polohu zaniknutého objektu *Němá Magula/Mogyła* stotožniť s polohou dnešného lesa *Mohyla*, poľa *Mohylov* a kanála *Mohylov* v susedných Veľkých Kosihách vo východnej časti okresu Komárno. Zrejme nie je náhodný výskyt adjektíva *Nemá* v názve zaniknutého objektu *Nemá Magula/Mogyła* a takisto jeho výskyt v dnešnom názve obce *Klížska Nemá*. Podľa Stanislava (s. 247) bol aj iný objekt v tejto časti Žitného ostrova s názvom z tohto slovného základu: „Pri Bodi [dnes *Bodza* v okrese Komárno] sa spomína *locus Magla* 1347, t. j. **Mogyła*“. Polohu zaniknutej lokality *locus Magla*, t. j. **Mogyła*, možno s určitosťou dať do súvisu s dnešným poľom *Mohyla* a so sekundárne pomenovaným dnešným kanálom *Mohylský kanál* v obci Okoč v okrese Dunajská Streda. Pole *Mohyla* je od obce Bodza vzdialené 5,5 km severozápadne.

Podľa Stanislava (s. 275) „Niekde pri Radvani [rozumej *Radvaň nad Dunajom* v okrese Komárno] sa spomína osada *Machala* 1138, 1269, 1299 a i., *Mochola* 1260, 1338, 1349, zo sloven. **Močala*, so zmenou *dl > l*; porov. poľ. *Moczadła*“. Je menej pravdepodobné dávať polohu zaniknutej osady do súvisu s dnešným poľom *Močidlá* v susednej obci Moča. Potrebné bude preskúmať prípadný súvis názvu zaniknutej osady **Močala* priamo s názvom susednej obce *Moča*.

Podľa Stanislava (s. 277) „Pri Fýši [rozumej *Trávnica* v okrese Nové Zámky] bola osada *Berolch* 1256, *Borolch*, *Borolh* 1264, zaiste za sloven. **Berovec*, **Berovec*-; porov. čes. *Beřovice*“. Polohu zaniknutej osady možno stotožniť s dnešným poľom *Baroč* v tejto obci.

Podľa Stanislava (s. 283) „Tu pri Sudove [rozumej *Svodov*, časť *Želiezoviec* v okrese Levice] ležala azda osada *Bogdan* 1287 a ešte v XIV. stor.“. Polohu zaniknutej osady možno stotožniť s polohou dnešného poľa *Bogdaň* v Šarovciach susediacich so Svodovom.

Podľa Stanislava (s. 286) „Takisto pri Kozárovciach zanikli *Kružany*: *Crusan* 1236, ku *krog* „kruh“. Bez ďalšieho výskumu nemožno polohu tohto zaniknutého objektu stotožniť s dnešným vrchom *Kružana* v Rudne nad Hronom, okres Žarnovica, ktorý leží 16 km severovýchodne od Kozároviec. Nádejnejšia lokalita na takéto stotožnenie je v bližšom Čajkove, okres Levice, 6 km juhovýchodne od Kozároviec, kde je pole *Kruhy*, aj lúka a vinica tohto názvu. Je potrebný ďalší výskum.

Podľa Stanislava (s. 287) „Tak aj pri Helembe [dnes *Chľaba* v okrese Nové Zámky] sa spomína *dolnapatakatew*; zrejme sa teda potok volal *Dolný potok* a jeho ústie sa označuje slovom *-tō*“. Podobne aj Majtán – Žigo (1999, s. 24) označili tento vodný tok ako „dnes nelokalizovaný tok pri obci Chľaba“ s odvolaním sa na Šmilaueru (s. 374, 1262 *Dolnapatakatew*). S určitosťou možno tento vodný tok stotožniť so súčasným vodným tokom *Dona* ústiacim v Chľabe, ale nie do Ipl'a, lež priamo do Dunaja. Obec Chľaba leží na ostrohu nad sútokom Ipl'a a Dunaja.

Podľa Stanislava (s. 294) „Možno, že tu niekde [rozumej v oblasti Demandíc v okrese Levice] bola obec *Starčany* a druhá pri Hokovciach atď. Možno však, že bola len jedna taká obec“. Azda možno polohu tejto zaniknutej obce stotožniť s poľom *Stračiny* v obci Santovka, ktorá susedí s Demandicami.

Podľa Stanislava (s. 299) „Pri tejto obci [rozumej *Trebušovce* v okrese Veľký Krtíš] sa spomína *terra Bugyslai* 1277, t. j. *Budislav*“. Tento zaniknutý objekt možno stotožniť s poľom *Budeň* v susednej obci Vinica. Tvar *Budeň* podobne ako veľký počet slovenských toponým tvorených z iných (apelatívnych) základov: *Bučeň*, *Čeleň*, *Červeň*, *Dubeň*, *Hrebeň*, *Hryzeň*, *Kameň*, *Koreň*, *Kremeň*, *Ladoveň*, *Osteň*, *Pošeň* a i.

Podľa Stanislava (s. 302) „V tomto kraji [rozumej širšie okolie obce Ľuboreč v okrese Veľký Krtíš] sa spomína castrum *Strahora* 1324, *Ztrahura*

1427. Patrí najskôr k *straga* > *straha* s významom „stráž“ ap.“. Azda ho možno stotožniť s vrchom *Strážna hora* v obci Trenč v okrese Lučenec vzdialeným 10 km od obce Ľuboreč. Je potrebný ďalší výskum.

Podľa Stanislava (s. 357) „Pri Runi a Barci [rozumej okres Rimavská Sobota] bola *Csomporfalva: Chomporfalua* 1427 < **Čampar*, porov. srbch. *Čampari*. Inak nejasné“. Polohu zaniknutej osady možno dať do súvisu s polohou dnešného poľa *Comporova stráž* v Barci.

Podľa Stanislava (s. 358) „Niekd pri Gemeri (maď. Sajó-Gömör) zanikla osada *Bozokhaza* 1409 < **Bzovk-*; porov. sloven. *Bzovik*, maď. *Bozok*“. Polohu zaniknutej osady **Bzovk-* možno stotožniť s polohou poľa *Bzovik* v Otročku v okrese Rimavská Sobota vzdialeného 5 km od obce Gemer.

Podľa Stanislava (s. 369) „Tu niekd pri Košťanoch [dnes časť obce Valaliky v okrese Košice-okolie] bola terra *Padar*, porov. poľ. *Podarzewo, Podarzewice*“. Tento zaniknutý objekt možno stotožniť s dnešným poľom *Padáre* v obci Valaliky. Aj v obci Mokrance v okrese Košice-okolie je dnes pole *Padár*, ale táto lokalita je od priestoru pri Košťanoch vzdialená 20 km.

Podľa Stanislava (s. 374) „Tu niekd [rozumej v priestore Rozhanoviec a Hrašovíka v okrese Košice-okolie a Olčvára v meste Košice] zanikla osada *Lúčka: Lwchka* 1427“. Slovný základ *lúka* patrí vo výstavbe slovenských toponým k najfrekventovanejším. Napríklad geografický objekt *Vyšné lúky* sa dnes nachádza v katastrálnom území Rozhanoviec aj v katastrálnom území Nižný Olčvár (obec Košické Olšany); podobne sa nachádza aj vo viacerých katastrálnych územiach susediacich so skúmaným priestorom: v Trst'ňanoch, v Beniakovciach, v Olšovianoch i v Košickej Polianke. Podobný stav je aj s výskytom geografických objektov *Nižné lúky, Lúka* a pod. Bez ďalšieho výskumu nemožno zaniknutú osadu *Lúčka* stotožniť s niektorým z týchto dnešných geografických objektov. Je potrebný ďalší výskum.

Podľa Stanislava (s. 374) „Ďalej [rozumej v okolí obcí Byster, dnes časť obce Sady nad Torysou, a Polianka, dnes obec Košická Polianka, v okrese Košice-okolie] je majer *Lebenye* 1262 atď., zo sloven. *Lubiňa*; porov. srbch. *Ljubinja*“. Polohu tohto zaniknutého majera možno zrejme stotožniť s dnešným lesom *Lebeň*, ktorý je situovaný v susednej obci

Hutka medzi jej časťami Vyšná Hutka a Nižná Hutka v katastrálnom území Nižná Hutka, cez ktoré tečie aj vodný tok *Lebenský potok* (mapový list ZM 1 : 10 000 38-31-01). V blízkosti bol aj druhý geografický objekt s tým istým názvom. Podľa B. Varsika (1. diel, s. 77 a 268) „bola zaniknutá dedina *Lebeň*, dnes majer tohto názvu v obci Opátska, ktorá ležala medzi Barcou a Hornádom ako súčasť politickej obce Krásna nad Hornádom“. Varsik klasifikuje pôvod názvu zaniknutej obce *Lebeň* ako slovanský a súhlasí so Šmilauerom, že názov má pôvod od slovanského *lubъ* (lyko, kôra) a pripája doklady: 1230 terra *Libona*, 1292 terra *Lubyna*, 1371 *Lebenye...*, 1808 *Lebény*, 1913 *Lebenyemajor*, 1930 *Dvor Lebeň* (v obci Opátska). Podľa katastrálnej mapy 1 : 2880 katastrálneho územia Opátska z roka 1914 je majer (dvor) označený názvom *Pusztá Lebenye* a tesne severozápadne od neho je veľká roľa takisto s názvom *Pusztá Lebenye* (mapové listy 5 a 9). Na štátnej mape odvodenej 1 : 5000 z roka 1952 (číslo mapového listu Veľká Ida 3-2) a ani vo vydaní z roka 1987 sa názov *Lebenye/Lebeň* už nenachádza – prestal sa používať. Na mieste niekdajšieho majera *Lebeň* je v roku 1952 už hospodársky dvor štátnych majetkov a detské jasle, ale bez názvu. Podobne roľa s týmto pôvodným názvom už v roku 1952 a v nasledujúcich vydaniach štátneho mapového diela nemá pripojený názov; táto roľa na svojej východnej strane susedí s Talinskou ulicou (okrajová ulica novodobého sídliska Krásna nad Hornádom). Lokalita v Opátskej, kde ležal majer *Lebeň* (zaniknutá dedina), je vzdialená od dnešného lesa *Lebeň* v Nižnej Hutke (takisto niekdajší majer *Lebeň*) asi 8 km, ale už na náprotivnom brehu Hornádu (a navyše ich oddeľuje aj Torysa). V Macedónsku pri Dolnom Svilari v okrese Strumica je obec *Ljubín*. Podľa L. Kissa (1988, s. 21) je pôvod názvu bývalej obce *Lébény* v Györsko-šopronskej župe pri Györi, od roka 1973 zlúčenej do obce *Lébénymiklós*, slovanského pôvodu a pochádza z osobného mena < *Luba* a to z mena *Lubomír*.

Podľa Stanislava (s. 380) „Tu niekde [rozumej v okolí Lastoviec v okrese Trebišov] má byť *Csapóháza* (-földe): *Chapouhaza* 1332-7, z **Čapov-*; porov. srbch. *Čapaja* a i. Na šp. m. [rozumej špeciálnej mape 1 : 75 000] nie je“. Je málo pravdepodobné, že poloha objektu **Čapov-* súvisí s polohou 30 km vzdialeného poľa *Čapov* v Malom Horeši v okrese Trebišov. Je potrebný ďalší výskum.

Podľa Stanislava (s. 389) „Toto isté dosvedčuje názov *Hradischa* 1423, t. j. **Hradišče*, medzi Oborínom a Bešou [rozumej medzi okresmi Michalovce a Trebišov]. Pri Oboríne sa spomína *Haragissa* 1282/tr. 1426. To je takisto pôvodné **Hradišče* a možno že je totožné s predošlým“. Polohu objektu **Hradišče* možno stotožniť s polohou dnešného pasienka a poľa *Hradište* v Beši.

Podľa Stanislava (s. 391) „Niekdže pri Budaháze [rozumej *Budince* na pomedzí okresov Trebišov a Michalovce] a Ruskej zanikla osada *Duran(y)*: *Duran* 1338/tr. 1395 a aj v XV. stor.; porov. sloven. priezvy. *Dúrny*, rus. os. m. *Durak* a i.“. Poloha zaniknutej osady *Duran(y)* súvisí s polohou vrchu *Duran* v obci Krišovská Liesková v okrese Trebišov 6 km severozápadne od Budiniec.

Podľa Stanislava (s. 393) „Tu [rozumej v okolí obce Leles v okrese Trebišov] sa uvádza aj vršok *Molluwa* (*Moluuu* a i.) 1214/tr. 1334, t. j. *Molva*“. Polohu tohto vrška možno dať do súvisu s poľom a močiarom *Molva* vzdialeným 2,5 km severovýchodne od dnešného intravilánu obce Leles v susednej obci Bačka.

Podľa Valérie Tóthovej (s. 186) „*Curteg*: 1205-35, osada v Tekovskej stolici, bližšia lokalizácia je neznáma; výslovnosť a etymológia názvu sú neznáme“. Polohu tejto osady možno azda dať do súvisu s kopcom a trigonometrickým bodom *Kurtovské* na hranici Tekovskej stolice (obec Dedinka) a Komárňanskej stolice (obec Kolta). Je potrebný ďalší výskum.

Podľa Valérie Tóthovej (s. 32) „1293 *Bugach/Bugath*, 1300 *Bogach/Bogath* osada v Abovskej stolici, bližšia lokalizácia je neznáma“. Polohu tejto osady možno azda dať do súvisu s vrchom *Bogota* v obci Slanské Nové Mesto. Je potrebný ďalší výskum.

Geografický názov jazykovými prostriedkami jednoznačne, stručne a jasne určuje, identifikuje a individualizuje geografický objekt, a tým umožňuje a uľahčuje orientáciu na mape, orientáciu v teréne a z komplexnejšieho pohľadu uľahčuje aj spoločenskú komunikáciu. Úloha geografických názvov je dôležitá aj z kultúrneho hľadiska, lebo predstavuje neoceniteľný zdroj informácií pre viaceré vedné odbory. Štúdium geografických názvov zobrazených na mapách veľkých mierok je dôležité nielen z hľadiska toponomastiky a jazykovedy, ale poskytuje sériu podnetov i veľkému počtu partnerských vedných disciplín, najmä viacerým historickým disciplinám, ako

sú dejiny osídlenia, dejiny migrácie jednotlivých etníc, dejiny kultivovania poľnohospodárskej a lesnej pôdy a pod.

V príspevku sme poukázali na možnosti využívania bázy údajov geografických názvov v elektronickej podobe aj vo funkcii pomocného zdroja na lokalizovanie písomne doložených historických geografických objektov, ktorých lokalizácia je neznáma alebo je iba približne známa.

LITERATÚRA

HORŇANSKÝ, Imrich: Skončenie štandardizácie geografických názvov zo Základnej mapy Slovenskej republiky 1 : 10 000. In: Geodetický a kartografický obzor, Praha, 1995, ročník 41/83, č. 5, s. 92 – 94.

HORŇANSKÝ, Imrich: Funkcia geografického názvoslovia v mapových dielach. In: Geodetický a kartografický obzor, Praha, 2006, ročník, č. 52/94, č. 7, s. 131 – 132.

KISS, Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára L-Zs. 2. díel. 4. vydanie. Budapest: Akadémiai Kiadó 1988. 822 s.

MAJTÁN, Milan – ŽIGO, Pavol: Hydronymia povodia Ipľa. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV – Filozofická fakulta Univerzity Komenského 1999. 118 s.

STANISLAV, Ján: Slovenský juh v stredoveku. I. Bratislava: Národné literárne centrum – Dom slovenskej literatúry 1999. 486 s.

ŠMILAUER, Vladimír: Vodopis starého Slovenska. Praha – Bratislava: Učená spoločnosť Šafaříkova 1932, s. 564 s. + mapová príloha.

TÓTH, Valéria: Az Árpád-kori Abaúj és Bars vármegye helyneveinek történeti-etimológiai szótára. A Magyar névarchívum kiadványai 4. Debrecen, 2001.

VARSÍK, Branislav: Osídlenie Košickej kotliny, 1. díel. Bratislava: Slovenská akadémia vied 1964. 476 s.

Z HISTORICKEJ LEXIKY

Z lexiky stredovekej slovenčiny s výkladom názvov obcí a miest (19)

RUDOLF KRAJČOVIČ

jazernica, f., topon. apel. plocha hladiny vody zdvihnutej pevnou hrádzou pri brehu vodného toku, ktorej spád sa využíval na pohon mlynského kolesa (od *jazerný* zdrob. príp. alebo príp. miesta *-nica* ako v slovách *ornica*, *obilnica*); p. hes. *jazero* (v sloven. známy názov potoka *Jazernica* v Turci doložený v 13. stor. záznamom *ad rivulum Jezernica*, Šm.Vd.). – *Zarnoucha melleky* 1361, *Jezerniche* 1417, *Jezernicza* 1534, *Jezernicza* 1773, dnes *Jazernica*, obv. Turčianske Teplice; pôv. *Žarnovica*, paral. *Jazernica*; názov *Žarnovica* (1361) od *žarnov* ručný mlyn z dvoch plochých kameňov (viac v hes. *žarnov*), názov *Jazernica* (1417) od *jazernica* plocha vody pripomínajúca jazero utvorená pevnou hrádzou zdvihnutou hladinou pri brehu vodného toku, spád zdvihnutej vody sa používal na poháňanie mlynského kolesa.

Vzťah apel. *žarnov* : *jazernica* (nádrž vody so spádom na mlynské koleso), z ktorých vznikli názvy obce *Žarnovica* a *Jazernica*, podáva svedectvo o rozvoji tradičného mlynárstva v okolí obce, o jeho prechode od ručného mlynárstva k vodnému mlynárstvu.

jazerný, -á, -é, adj. majúci vzťah k jazeru, podobajúci sa jazeru, stojatej vode a pod.; p. hes. *jazernica*.

jazero, n. plocha stojatej vody v priehlbine s pevnými brehmi alebo nádrž utvorená hrádzou napustená vodou z rieky, prípad. hladina vodného toku zdvihnutá hrádzou pripomínajúca jazero, ktorá sa používala na poháňanie mlynského kolesa (psl. *jezerb*, *jezero*, sloven. *jazero*, v náreč. aj *jazaro*, *jezero*, čes. *jezero*, poľ. *jeziro*, slovin. *jezero*, *jezer* atď.); p. hes. *jazernica*.

jedľa, f. druh ihličnatého stromu, *Abies* (psl. *jedla*, sloven. *jedľa*, v stredoslov. náreč. *jel'a*, čes. *jedle*, poľ. *jodla*, srb., chorv. *jela*, *jedľa* atď.); p. hes. *jedlina*, *jedľový*.

jedlina, f. jedľový les, jedľové drevo (od *jedľa* hromad. príp. *-ina* ako v slovách *bučina*, *drevina*); p. hes. *jedlinka*.

jedlinka, f. menšia plocha jedľového porastu (od *jedlina* zdrob. príp. *-ka*). – *Jedlinka* 1567, dnes *Jedlinka*, obv. Bardejov; názov motivovaný menšou plochou porastenou jedľami, pričom zdrob. príp. *-ka* v názve mohla byť motivovaná nevelkou osadou po jej založení.

jedľový, *-á*, *-é*, adj. majúci vzťah k jedli, jedľový háj, jedľové drevo a pod.; p. hes. *jedľa*. – *Fenyekoztholvan* 1387, *Fenyew Koztolany* 1424, *Jedlowe Kostolany* 1773, *Jedlowé Kostelany* 1808, dnes *Jedľové Kostolany*, pôv. *Kostolane*, to od ľud. živého názvu obyvateľov s príbytkami pri kostole alebo okolo neho (viac v hesle *Kostolane*) s orientač. prívl. *Jedľové*, zrejme podľa blízkeho jedľového hája (v hist. záznamoch s maďar. prívl. od *fenyő jedľa*, *smrek*). – *Felssó Jedlowa* 1572, *Jadlousa* 1618, *Wisna Jedlowa* 1773, dnes *Vyšná Jedľová*, obv. Svidník. – *Alsso Jedlowa* 1572, *Also Jadlowa* 1618, *Nizna Jedlowa* 1773, dnes *Nižná Jedľová*, obv. Svidník; pôv. *Jedľová*; názov podľa blízkeho jedľového hája alebo lesa s prímесou jedle; po založení ďalšej osady v chotári pribudli k názvom orientač. prívlastky podľa polohy *Vyšná* a *Nižná* (úrad. maďar. *Felső* a *Alsó*, t. j. *Horná* a *Dolná*).

jelka, f., demin. jedľa menšieho vzrastu, mladá jedlička (zdrob. apel. *jelka* z *jedlka* po zmene *dlk* na *lk* príp. *-ka*), dnes v sloven. *jedlička* (najbližšie slovin., srb., chorv. *jelka*, podobne rus. *jolka* atď.). – *Jouka* 1237, *villa Ilka alias Ielka, tertia Ielka, quarta Ielka* 1239, *Jalka* 1291, *Ilka a. n. Harmathel* 1354, *Jóka* 1920, *Jelka* 1927, dnes *Jelka*, obv. Senec; podľa hist. dokl. v 14. stor. k pôv. osade pribudli ďalšie osady, z nich sa samostatne vyvíjala *Nová Jelka* (lat. *Maior* 1471, maďar. *Ujhely* 1471) a *Malá Jelka* (*Ielka* 1239, *Ilka Minor* 1339, maďar. *Kisilka* 1352), dnes *Nová Jelka* je časťou obce *Jelka*; názov od demin. apel. *jelka*, zrejme v prenes. význame menšia plocha porastená jedličkami, čiže názov motivovaný priestorom menšieho rozsahu porasteným mladými jedľami v blízkosti založenej osady, dnes obce.

jelša, f. druh vlhkomilného stromu, *Alnus glutinosa* (psl. *jelša*, *olša*, sloven. *jelša*, v náreč. aj *jalša*, *lejša* i *jalcha*, SSN I., v morav. náreč. *jelša*, *lejša*, slovin. *jelša*, srb., chorv. *jcha*, v náreč. *jelša* atď.); p. hes. *jelšava*, *jelšovec*.

jelšava, f., topon. apel. väčší priestor porastený jelšami alebo les s prímесou jelší (od *jelša* príp. priestoru *-ava* ako v slovách *štrava*, *dial'ava*); p. hes. *jelša*. – *Illswa* 1243, *Elswa* 1271, *Jelssawa* 1564, *Jalssowa* 1773, *Jelssawa*

1808, dnes *Jelšava*, obv. Revúca; názov motivovaný priestorom porasteným jelšami v blízkosti založenej osady; obec vznikla v doline rieky Muráň, ktorá patrí do teplej klimatickej oblasti (VSO I.), čiže vhodnej pre rast jelší.

jelšovec, m., topon. apel. priestor s hromadným výskytom jelší, jelšový háj, lesík (od *jelša* príp. miesta *-ovec* ako v názvoch *Hlohovec*, *Tisovec*); p. hes. *jelša*. – *Jelsewcz*, *Jelsoch* 1573, *Jelssowec* 1808, dnes *Jelšovec*, obv. Lučenec; názov motivovaný priestorom porasteným jelšami, prípad. priestorom zmiešaného lesného porastu s prevahou jelší v blízkosti založenej osady; obec vznikla v dolnom toku prítoku Ipl'a v Lučenskej kotline, ktorá patrí do teplej oblasti, čiže do oblasti s vhodnými podmienkami pre rast jelší; k tomu p. hes. *lučenec*.

jestej, m., hist. apel. miesto, kde sa niečo páli, pálenisko (psl. *jestēja*, zachované v stčes. *niestějě* ohnište, otvor do pece, čes. *nístěj*, vykladá sa z *vn-jestěji*, Mch., dluž. *jesće*, *jěsćeje*, slovín. *isteje* atď.). – *Jezte* 1333, *Jesthe* 1427, *Jesticze* 1773, dnes *Jestice*, obv. Rimavská Sobota (v záznamoch a v maďar. *jeszte* po odsunutí koncového *j*); názov podľa páleniska uzavretého v jame alebo otvoreného páleniska v prírode; realnosť výkladu názvu potvrdzuje názov susednej obce *Dechtáre* (p. hes. *degtár*), dnes *Gemerské Dechtáre*, od *dechtári* výrobcovia dechtu pálením dreva alebo uhlia v peciach na to upravených.

jezersko, n. priestor s výskytom jazera alebo menších jazier od ľud. *jezero* príp. miesta *-sko* ako v slove *ihrisko*, apel. *jazero* v hist. podobe *jezero* je známe vo výchsl. nárečiach, SSN I. (v češ. *jezero*, poľ. *jeziro*); viac v hes. *jazero*. – *Jazerszko* 1773, dnes *Jezersko*, obv. Spišská Nová Ves; názov podľa jazera v chotári obce; v chotári obce sa dodnes nachádza jazero, ktoré vzniklo zo staršieho jazera posuvom pôdy (VSO I.), to potvrdzuje realnosť výkladu názvu.

K

kajať, verb., hist. telesne trestať, trestať sa pokorou v samote, prípad. trestať pokarhaním, kliatbou a pod. (psl. *kajati* trestať, v sloven. *kajať sa*, v češ. *káti se*, poľ. *kajać sie* ľutovať, *kajať sa*, rus. *kajať*, *okajať* karhať, *okajannyj* prekliaty, ukr. *kajati* vyčítať vinu atď.); p. hes. *kajal*, *kajňa*.

kajal, -a, -o, part., men. adj. *kajal* trestaný (najbližšie srb., chorv. *kajal* trestaný, stčes. *nekajilý* odmietajúci sa pokoriť, pôvodom blízke čes. *nekalý* ne-

poctivý, podobne sloven. *nekalý* nečestný atď.). – *Quayol* 1297, *Kayal* 1380, *Kayaly* 1449, *Kajall* 1773, dnes *Kajal*, obv. Galanta; názov podľa miestnosti pre potrestaných kláštorníkov samokajáním, pokorou v samote; reálnosť výkladu zvyšuje bezprostredná blízkosť obce Diakovce, o ktorej je z r. 1226 záznam *due ville clericorum in Sala* a r. 1236 *Sala nunc Diaky* (viac v hes. *diak*), čiže bol to kláštor pre novicov, mladých klerikov; p. hes. *kajňa*.

kajať sa, verb. prejavovať pokoru za trestné činy, vykonávať pokánie v samotke, v cele (psl. *kajati se*, sloven. *kajať sa* ľutovať previnenia, konať pokánie, čes. *káti se*, poľ. *kajać się* ľutovať, kajať sa atď.); p. hes. *kajňa*.

kajňa, f., hist. apel. miestnosť, cela pre tresty spojené s ľutovaním za viny, prenes. obec, kde bola budova s celami pre panstvom potrestaných poddaných (od koreňa *kaj* v slovese *kajať*, *kajať sa* príp. miesta *-ňa* ako v slovách *kôľňa*, *studňa*); p. hes. *kajať*, *kajať sa*. – *Kanya* m. *Kaynya* 1334, *Kajnya* 1773, *Slovenská Kajna* 1808, dnes *Slovenská Kajňa*, obv. Vranov nad Topľou; názov podľa budovy s celami pre potrestaných poddaných alebo iných previnilcov; v susedstve pri sútoku Olky a Ondavy je obec Žalobín (*Salaba* 1451, *Žalobin* 1773) od *žaloba* obvinenie, sťažnosť na niekoho, na niečo (viac v hes. *žaloba*); blízkosť tejto obce a jej názov zvyšujú reálnosť výkladu názvu v hesle i hist. obsah apel. *kajňa*. – *Kaynyh* m. *Kaynya* 1582, *Kajna* 1773, *Ruská Kajna* 1808, dnes *Ruská Kajňa*, obv. Humenné; pôv. *Kajňa*, názov obce, v ktorej panstvo trestalo svojich poddaných alebo iných previnilcov, nútilo ich v pokore vo väzenských celách a pod.; z dejín obce je známe, že v 18. stor. konal sa hromadný útek poddaných z obce (VSO II.), údaj zvyšuje reálnosť výkladu názvu i hist. apel. v hesle.

kajsa, expr. apel. človek potrestaný osamote sa v cele v pokore kajať, prenes. cela, miestnosť, kde sa osamote odpykáva trest pokorou, kajáním sa, od koreňa *kaj* v slovese *kajať*, *kajať sa* expr. príp. *-sa* (najbližšie sú rus. apel. *kuksa* človek skleslý, zle naladený, *plaksa* človek uplakany, plačlivý, Vas.), k názvu sloven. názov *Nebojsa* (*Neboyza* 1405), časť mesta Galanta, iste od expr. apel. *nebojsa* človek nebojácny, odvážny, príp. *-sa* (podrobne SP II. 32, tu sa uvádza čes. meno *Jansa* a stčes. meno *Hněvsa*); p. hes. *kajať*, *kajať sa*. – *Kaysza* 1518, *Kajsa* 1773, dnes *Kajsa-Korytník*, časť obce Lužianky, obv. Nitra; názov motivovaný trestancami, ktorí si v budove v samotkách odpykávajú trest kajáním sa, sebatrestaním, pokorou a pod.; blízkosť Zoborského kláštora umožňuje predpokladať, že tu ide o budovu so samotkami, v kto-

rých si odpykávajú trest kajáním sa kláštorní previnilci, novici, prípad. kajúnci z vlastnej vôle; realnosť predpokladu zvyšuje skutočnosť, že časť obce pôvodne patrila ostrihomskému arcibiskupstvu a neskôr nitrianskej kapitule (VSO II.); p. hes. *nebojsa*.

kal, m. riedka blatistá usadenina na dne riečného koryta, na dne stojatej vody alebo riedke blato v plytkých priehlbínach obyčajne po záplavách a silných dažďoch (psl. *kalb*, sloven. *kal*, čes. *kal*, poľ. *kał* špina, *kal* atď.); p. hes. *kaľava*, *kalište*.

kaľava, f. väčšia plocha riedkeho blata, blatistej usadeniny, kalu v teréne, od *kal* príp. priestoru *-ava* ako v slovách *širava*, *dial'ava* (apel. doložené v sloven. náreč. v podobe *kaľava* riedke blato, SSN I.); p. hes. *kal*. – *Kalyawa* 1300, *Kalawa* 1808, dnes *Kaľava*, obv. Spišská Nová Ves (k názvu poľ. názov *Kalawy*, Koz. Bad. I.); názov motivovaný väčšou plochou pôdy presiaknutej vodou, plochou riedkeho bahna v blízkosti založenej osady; realnosť výkladu názvu zvyšuje názov neďalekej obce *Slatina* (*Slatwina* 1525) od *slatvina* bahnistá barina obyčajne porastená vysokou trávou, krovím alebo zanesená rašelinou, machom; p. hes. *slatina*.

kalený, -á, -é, adj. zakalený, zamútený bahnom, kalom (p. v hes. *kalinov* dokl. *Kalenow* 1773, *Kalenov* 1920, dnes *Kalinov*, obv. Medzilaborce).

kalina, f., topon. apel. plocha v teréne zakalenej vody blatom (od *kal* príp. priestoru *-ina* ako v slove *barina*); p. hes. *Kalinov*.

Kalinov, -a, -o, men. adj. väčší priestor v teréne znečistenej vody bahnom, kalom (od *kalina* príp. men. adj. alebo topon. príp. *-ov*). – *Kalnov* 1279, *Kalno* 1346, *Kalinowo* 1773, dnes *Kalinovo*, obv. Poltár; názov podľa plytkej priehlbiny so zakalenou vodou v blízkosti založenej osady; realnosť výkladu potvrdzujú názvy častí chotára *Blatiná*, *Dolný močiar* a *Horný močiar* (*Dolná močiar*, *Horná močiar*, VSO II.). – *Kalino* 1604, *Kalenow* 1773, *Kalenov* 1920, dnes *Kalinov*, obv. Michalovce; pôv. *Kalinov*, neskôr *Kalenov* (zrejme vplyvom adj. zakalený, kalený; p. hes. *kalený*); názov motivovaný väčšou priehlbinou naplnenou zakalenou vodou v blízkosti založenej osady; obec vznikla v doline potoka nazývaného Kalinov, preto je možné, že motiváciou mohol byť blatistý terén pri brehoch potoka najmä po jeho vylievaní sa v časoch silných dažďov.

Názvy časti chotára utvorené od apel. *blato*, *močiar* a poloha obce pri brehoch potoka umožnili v heslách dať prednosť výkladu názvov obcí od

kal, *kalina* pred apel. *kalina* krík s bielymi kvetmi a červenými plodmi, hoci vzhľadom na vlhkomilnosť kríka nemožno vylúčiť aspoň vplyv názvu tohto kríka *kalina* na vývin názvov obcí v predchádzajúcich heslách.

Kalizi, pl., **Chvalizi**, pl. skupina príslušníkov tureckého kmeňa, ktorá v službách kráľ. dvora bola poverená dohliadať na hospodárenie s finančnými prostriedkami (p. Kn. AECO IV. 351). – *Qualiz* 1156, *Kaluz* 1232, *Calaz* 1773; pôv. *Chvaliz*, *Kaliz*, od r. 1948 *Klasov*, obv. Nitra; názov podľa mena tureckého kmeňa, z ktorého skupina odborníkov v ranom Uhorsku pracovala v službách kráľ. dvora v odbore peňažníctva, potvrdzuje to záznam z r. 1111 *regii fisci, quos hungarice caliz vocant* (CD I. 63), v prekl. kráľovskí pokladníci, ktorých v Uhorsku *Kaliz* nazývajú; záznam súčasne potvrdzuje výklad hist. názvu obce z mena tureckého kmeňa.

Kalňane, pl. živý ľud. názov obyvateľov bývajúcich v blízkosti priehlbiny s kalnou vodou, pri močarisku a pod. od koreňa *kaln-* v adj. *kalný* obyvateľskou príp. *-ane*); paralelný hist. názov obce *Kalná nad Hronom* s dokl. *Kalnany* (1298); z *Kalňane* topon. príp. *-any* vznikla dnešná podoba názvu *Kalňany*; záznam je však jediný, preto môže ísť o pochybenie pisára.

kalnica, f. priehlbina v teréne zanesená riedkym bahnom, hustým kalom (od koreňa *kaln-* v adj. *kalný* príp. miesta *-ica* ako v slovách *ornica*, *pivnica*); p. hes. *kalný*. – *Kalnicz* 1422, *Kalnycha* 1436, *Kalnicza* 1773, dnes *Kálnica*, obv. Trenčín. – *Kalna* 1286, *Welká Kalnicza* 1773, dnes *Kalná nad Hronom*, obv. Levice; pôv. *Kalná*; p. hes. *kalný*. – *Kyskalna* 1360, *Kalnycza* 1397, *Malá Kalnicza* 1773, dnes *Kálnica*, časť obce *Kalná nad Hronom*; pôv. *Malá Kalná* (v zázname z r. 1360 s maďar. prívl. *Kis*, t. j. *Malá*); p. hes. *kalný*; názvy podľa priehlbín zanesených kalom alebo vodou zakalenou bahnom.

kalník, m. priehlbina kalom alebo bahnom zakalenej vody (od koreňa *kaln-* v adj. *kalný* príp. miesta *-ník* ako v slovách *chodník*, *zverník*); p. hes. *kalný*. – *duo Kalnok* 1375, *Kalnek* 1431, *Kalnyk Maior*, *Horný Kalník* 1773, dnes *Horný Kalník*, obv. Martin. – *Kalnek* 1355, *Also Kalnek* 1431, *Kelnyk Maior* 1534, *Dolný Kalník* 1773, dnes *Dolný Kalník*, obv. Martin; názov podľa plochy s priehlbínami zanesenými kalom, mútnou vodou a pod.; v 14. stor. boli dve obce s orientač. prívl. v lat. *Maior*, v maďar. *Alsó*, *Felső*, t. j. *Dolný* a *Horný*, v sloven. *Dolný* a *Horný*, ktoré sa dodnes zachovali.

kalnište, n. miesto riedkeho kalu, mútnej, zakalenej vody (od koreňa *kaln-* v adj. *kalný* príp. miesta *-ište* ako v slove *hradište*); p. hes. *kalný*. –

Kalnas 1363, *Kalnisth* 1773, *Kalnište*, dnes *Kalnište*, obv. Svidník; názov motivovaný väčšou priehlbínou zanesenou hustým kalom, vodou mútnou od bahna; najstarší záznam *Kalnas* (1363) v znení *Kalnaš* vznikol v maďar. prostredí z domáceho ľud. *Kalnišče* (vyrovnaním slabík a vypustením koncového *-če*); reálnosť výkladu potvrdzuje názov bezprostredne susediacej obce *Lužany pri Topli* (s dokl. *Lussan* 1427), pôv. *Lužane*, živý ľud. názov obyvateľov bývajúcich pri mokrine s riedkym lesom (p. hes. *luh*, *Lužane*); kalništia boli zrejme zvyškami vôd po záplavách nížinného chotára (s n. v. 180 – 220 m) rieky Ondavy (VSO II.).

kalný, -á, -é, adj. zakalený kalom, bahnom, mútny vodný tok od zosutej hlíny z brehov a pod. (sloven. *kalný*, čes. *kalný*, poľ. *katny* atď.); p. hes. *kal*. – *Kalon* 1209, *Kalnay* 1283, *Kalna* 1286, *Kalnany* 1298, *Nagkalna* 1480, *Welká Kalnicza* 1773, *Kalnica* 1808, dnes *Kalná nad Hronom*, obv. Levice. – *Kyskalna* 1360, *Kalnycza* 1397, *Mala Kalnicza* 1773, *Kálnica* 1808, *Malá Kálnica* 1920, dnes *Kálnica*, časť obce *Kalná nad Hronom*; pôv. *Malá Kalná*; názvy podľa zakalenej, mútnej vody v priehlbíne, v mokrine alebo vody v potoku v blízkosti založenej osady. – *Kalna Rostoka* 1568, *Kálna Rostoka* 1808, *Kalné* 1920, dnes *Kalná Roztoka*, obv. Snina, pôv. *Kalná Roztoka*; názov podľa zakalenej vody v ráztokách, t. j. v potokoch tečúcich po horských svahoch do doliny p. hes. *ráztoka*. – *Kalna* 1554, *Kalna* 1773, *Kálna cum Rosstoka* 1808, dnes *Kalná*, časť obce *Kalná Roztoka*, obv. Snina p. predchádzajúcu časť hesla.

SKRATKY

Literatúra: CD I. – Codex diplomaticus et epistolaris. I. Pripravil R. Marsina. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1971.

Kn.AECO IV. – KNEZSA, István: Ungars Völkerschaften im XI. Jahrhundert. In: Archivum europae centroorientalis IV., 1 – 4. Budapešť 1938.

Koz.Bad. I – II. – KOZIEROWSKI, Stanislaw: Badania nazw topograficznych I. – II. Poznaň: Nakładem Poznianskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk 1921.

Mch. – MACHEK, Václav: Etymologický slovník jazyka českého. 2. vyd. Praha: Academia 1968.

SP I. – II. – Słownik prasłowiański. I. – II. Red. Fr. Slawski. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk: Wydawnictwo Polskiej akademii nauk 1974.

SSN I. – Slovník slovenských nářečí. I. Red. I. Ripka. Bratislava: VEDA 1994.

Šm.Vd. – ŠMILAUER, Vladimír: Vodopis starého Slovenska. Bratislava a Praha 1932.

Vas. I. – IV. – VASMER, Maks: Etimologičeskij slovar' russkogo jazyka. I. – IV. Moskva: Izdatel'stvo Progress 1973.

VSO I. – III. – Vlastivedný slovník obcí na Slovensku. I. – III. Red. M. Kropilák. Bratislava: VEDA 1977 – 1978.

Skratky jazykov: čes., češ. – český, čeština, dluž. – dolnolužický, chorv. – chorvátsky, lat. – latinský, maďar. – maďarský, maďarčina, náreč. – nárečia, poľ. – poľský, psl. – praslovanský, rus. – ruský, sloven. – slovenský, slovin. – slovinský, srb. – srbský, stčes. – staročeský.

Iné skratky: adj. – adjektívum, a. n. – alio nomine – ináč, iným názvom, apel. – apelatívum, a pod. – a podobne, atď. – a tak ďalej, demin. – deminutívum, dokl. – doklad, expr. – expresívny, f. – femininum, hes. – heslo, hist. – historický, hromad. – hromadný, kráľ. – kráľovský, ľud. – ľudový, ľudovo, m – meter, m. – miesto, namiesto, men. adj. – menné adjektívum, n. – neutrum, n. v. – nadmorská výška, obv. – obvod, orientač. – orientačný, p. – pozri, paral. – paralelný, part. – participium, pl. – plurál, pôv. – pôvodný, pôvodne, prekl. – preklad, prenes. – prenesene, príp. – prípona, prípad. – prípadne, prívl. – prívlastok, r. – rok, stor. – storočie, t. j. – to jest, topon. apel. – toponymické apelatívum, apelatívum vyskytujúce sa len v základe miestneho názvu, úrad. – úradný, úradne, verb. – verbum, zдроб. – zdrobnený, zdrobnenina.

ZO STUDNICE RODNEJ REČI

Pomenovania niektorých hudobných nástrojov v slovenských nárečiach

MILOSLAV SMATANA

*Fujarôčky moje, píšťalôčky moje, frajerôčky moje,
srdce ma nebolí,
keď sa váš hlas po dolinkách
pekne rozšveholí...*

(Slovenská ľudová pieseň)

Medzi postupne zanikajúce reálie, ktoré neodmysliteľne sprevádzajú spoločenský život ľudí na celom Slovensku, patria ľudové hudobné nástroje. Výsledky výskumov hudobnej vedy v oblasti systematizácie hudobných nástrojov uvádzajú, že v slovenskej ľudovej kultúre existuje okolo dvesto nástrojových typov, no v posledných rokoch minulého storočia (najmä po 2. svetovej vojne) sa aktívne využívanie niektorých výrazne obmedzilo a ich počet sa znížil.

V čase všeobecnej modernizácie a rozvoja elektroniky stávajú sa nemodernými pôvodné ľudové nástroje a uvoľňujú priestor modernejším, prevažne elektronickým konkurentom. Keď sa v minulosti pokope stretlo viacero nástrojov, o zábavu naisto nebola núdza, tak ako to približuje doklad z obce Vígľaš (o. Zvolen): *Pozd'ejšie poprichod'ili chlapci, kerí im hra'li aj na harmonoiki, píšťale, na drumbl'áh vihrávali a na fujare. Dnes si tí neskôr narodení podobnú situáciu len ťažko vedia predstaviť.*

Zo všeobecne známych, rozšírených a v súčasnosti bežne využívaných nástrojov v ľudovom prostredí pôsobia trochu cudzo a neprirodzene také hudobné nástroje ako *klavír, organ, harfa, mandolína, flauta*, nehovoriac

Príspevok je súčasťou plnenia grantovej úlohy Slovník slovenských nárečí č. 2/0028/08.

o *gitare*, ktorá sa rozšírila až po 2. svetovej vojne a spolu s *klavirom* nenašla miesto v Slovníku slovenských nárečí (ďalej SSN). Ostatné zo spomenutých výrazov však nárečový slovník zaznamenáva a primerane dokladá.

Svojou vznešenosťou a veľkolepým zvukom už roky púta klávesový nástroj, na ktorom tóny vznikajú vháňaním vzduchu do píšťal a ktorý počut' v kostoloch takmer na celom Slovensku. Nazýva sa *organ* (popri pomnožnom tvare *organi*), v nárečiach aj *argan* a *orgon*: *Ľed'el'i bolo načim rectorovi meche ťahaťi na orgaňe* (Cinobaňa, o. Lučenec). – *Organi f kostole neská pekne hráli* (Lipová, o. Nové Zámky).

Názov *harmónia* je v stredoslovenských nárečiach novším výrazom pre harmónium, t. j. skriňový klávesový hudobný nástroj s jazýčkovými píšťalami: *Vo Vasílove ňemali organa, iba harmoňiju* (Babin, o. Námestovo). Vo východoliptovských a východoslovenských nárečiach je tento výraz rozšírený vo význame „ťahacia harmonika“: *Popili si, priniesli harmoniju, zahráli si* (Važec, o. Lipt. Mikuláš). – *Paropci chodzil'i hrajući z harmoňiju* (Dlhá Lúka, o. Bardejov). – *Paropci zaš priňešli harmoňiju a doraz bul taňec* (Nižná Šebastová, o. Prešov).

Honosná *harfa* vo význame „strunový hudobný nástroj“ sa v nárečiach vyskytuje zriedkavo a aj to len v súvislosti so vznešenými „nadpozemskými“ témami: *V nebu anjeli na harfáh hraju* (Kameňany, o. Revúca), prípadne v rozprávkach: *Ona sa preblékua za kňeža a velice líbezňe hráua na harfu* (Záhorská Bystrica, o. Bratislava).

Nezvyčajné a zriedkavé pomenovanie *mandola* neoznačuje nič iné ako menší strunový brnkací hudobný nástroj – mandolínu: *Van si brnkál na mandole* (Revúca). Od staroveku je známy (aspoň svojím názvom) ďalší brnkací strunový hudobný nástroj *citara*: *To muzikant, zna hradz i na citere* (Letanovce, o. Spišská Nová Ves). Slovo *plauťa*, ktoré sa v nárečiach objavuje najmä v oblasti Gemera, nielen pripomína, ale skutočne i označuje drevený dychový hudobný nástroj s vyšším tónom, t. j. flautu: *Hráva na plauťe* (Kociha, o. Rimavská Sobota). Známejší v ľudovom prostredí je hlinený dychový hudobný nástroj podobný nádobe pomenovaný *okarina*, i keď naň nachádzame v nárečiach len málo dokladov: *Pískal na okarine* (Rakovice, o. Piešťany).

Na druhej strane nástroje, ako harmonika, husle, rôzne dychové nástroje a predovšetkým takmer kultová fujara, cimbal a gajdy, ktoré v poslednom

období zaznamenávajú veľkú obľubu, sa s ľudovým prostredím akoby stožňili.

Ťahacím alebo ústnym jazýčkovým hudobným nástrojom je veľmi rozšírená a populárna *harmonika* (novšie *akordeón*), v nárečiach aj *harmaňika*, *harmad'ika*, *harmulika*: *Na vojňe sa naučeu hraťi na harmaňiku* (Návojovce, o. Topoľčany). – *Sváko, keď puojd'ete do Lévíc, kúpte mi harmad'iku* (Tlmače, o. Levice). – *Aj harmuliku tam donésli* (Hlboké, o. Senica). Lexému *harmoniňija* sme v tomto význame už spomenuli. Na rozlíšenie ústnu harmoniku v Malých Stankovciach (o. Trenčín) nazývali *harmanika na hubu* a ťahacia bola *rostehováca harnúnika* (Kameňany, o. Revúca), *natahuváca harmoniňika* (Bánovce nad Bebravou) či *gombiková harmad'ika* (Lapáš, o. Nitra). Gombiková ťahacia harmonika je *heligónka*: *Heligonku mávau svág ot potoka* (Krivá, o. Dolný Kubín). – *Ket som mal ošemnadz roki, kupiľi mi ocedz na jurmaku heligonku* (Kendice, o. Prešov). Pôvabným názvom pre ústnu harmoniku je vo východoslovenských a čiastočne v západoslovenských nárečiach rozšírená podoba *orgánok* (*orgánky*): *Jakú pesničku temu kamasovi zaspiévate, takú vám na orgánkoh zahrá* (Myjava). – *Zbadal pot kerímsi šiatrom takí šikovní orgánek a tolko ho vipituval, aš som mu ho mosel kúpic* (Trstie, o. Ilava). – *Zahraj mi na organkoch, že sebe zatancujem* (Torysa, o. Sabinov). Expresívne pomenovania *dúdadlo* (Luboreč, o. Lučenec) a *sípoš* (Slaská, o. Kremnica) taktiež označujú ústnu harmoniku.

Mimoriadne populárnymi sa v minulom storočí stali dychové skupiny (dychovky) a nástroje, ktoré sa v týchto hudobných združeníach využívali. Bežným plechovým nástrojom so všeobecne rozšíreným pomenovaním je *trupka*: *Trupku sen zebrau pot pažu* (Jablonica, o. Senica), alebo *trumpeta* (Dúbravka, o. Bratislava). Nielen znalci dychovej hudby poznajú *krídlovku*, t. j. názov jedného druhu trúbky, ktorý v tomto význame funguje v nárečiach popri prevzatom výraze *flíghorňa* (Dúbravka, o. Bratislava): *Chlapča sa pekne činí na krillófke, len abi vidržal* (Dolná Súča, o. Trenčín). Spolu s trúbkou sa hojne využíval *klarinet* (*klarinet*, *kralinét*) a *saxafón*: *Hráli cigáni na basu, na kralinét* (Cerová, o. Senica). – *Vidzel som ho hradz už asi na štiroh nástrojoch: na klarinet, na saksafón, na trútku a dobre to cahá aj na harmanike* (Trstie, o. Ilava).

Je zrejmé, že niektoré hudobné nástroje a zariadenia tvoriace zvuk zužitkovaný v hudobnom prejave sa dokázali presadiť natrvalo, iné majú svoju

najväčšiu slávu dávno za sebou. Veď kto si už dnes spomenie na hraciu skrinku vydávajúcu melódiu pri otáčaní kľukou, tzv. *verkel'* (*verkl'ik*), ktorý sa v istom období rozšíril najmä na jarmokoch a rôznych púťach: *Jej krsní chodziť s verklem po dzedzinách* (Záhorská Bystrica, o. Bratislava). Ešte hrubšou vrstvou prachu zabudnutia zapadla *ninera* – v minulosti sprievodný hudobný inštrument jarmočných spevákov, od 19. storočia nástroj potulných muzikantov a žobrákov, pripomínajúci veľké hrubé husle bez krku. Hráč ju mal zavesenú na sebe a remeňom pripevnenú o pás. Zvuk vyludzoval otáčaním kolieska pomocou ocelevej kľuky v spodnej časti zvukovej skrinky. *Ninera*, v latinských textoch nazývaná *organistrum*, bola v Európe známa približne od 11. storočia. Na Slovensku je takmer zabudnutým nástrojom, no v niektorých susedných krajinách sa používa dodnes.

Viacere hudobné nástroje ostali známe iba v určitých lokalitách, v rámci niektorých sociálnych skupín alebo spoločenstiev hráčov, ich názvy vznikali spontánne, situačne a mali individuálny charakter. V súčasnosti sa dá len ťažko určiť, aký význam skrývajú niekedy zvláštne, tajomné, inokedy vtípné, prípadne smiešne pomenovania rôznych výrobkov vydávajúcich zvuky a tóny, a či nástroj, ktorý označujú, možno ešte hodnotiť prívlastkom hudobný. Je bežné, že ich pomenovania nie sú doložené v spisovných, ale ani v nárečových slovníkoch. Hudobná veda však prehľadne systematizuje ľudové hudobné nástroje, pričom jestvuje viacero ich členení. Všeobecne ich možno zaradiť do niekoľkých skupín podľa toho, ako vyludzujú zvuk, resp. ako sa zvuk na nich (pomocou nich) dosiahne. Viac než polovicu z nich na Slovensku zastupujú tie, ktoré sú nositeľmi melodickéj zložky, tzv. *vzduchozvučné* a *strunozvučné* (predovšetkým sláčikové) nástroje. Približne štvrtinou z celkového množstva sú zastúpené *samoznejúce* a najmenej (asi 5%) *blanozvučné* nástroje.

Zdrojom zvuku *samoznejúcich* (*samozvučných*) nástrojov je vlastné telo inštrumentu. Rôznosť výrobného materiálu vplýva na výslednú podobu vydávaného zvuku. Zaraďujú sa medzi ne rôzne *zvonce*, *zvončeky*, *chrastidlá*, *kyje*, *ozembuchy*, *palice*, *ostrohy*, ale napríklad aj *drumbl'a* (v nárečiach doložená i v pomnožnej podobe *drumble*). Známa je vo viacerých stredoslovenských i západoslovenských nárečiach v podobe malého jednoduchého kovového hudobného nástroja, ktorý sa vkladá do úst a pri brnkaní vydáva plačlivé tóny: *Len si chití medzi zubi drumblu a drumbluje jedna radosť* (Martin nad Žitavou,

o. Zlaté Moravce). V niektorých oblastiach je to *drml'a* (Turzovka, o. Čadca), *drn'a* (Horná Mariková, o. Považská Bystrica), *drnla* (Myjava), ba dokonca *drungla* (Bošáca, o. Trenčín) a *grumb'a* (Bobot, o. Bánovce nad Bebravou).

Hojne sa používali inštrumenty, ktoré vydávali zvuk búchaním o zem v pravidelnom rytme. Takým je *ozembuch* – palica ovešaná štrngajúcimi predmetmi: *Bet'lehemci mali ozembuchi* (Prosné, o. Považská Bystrica). – *Nemali zme inači muzigu, tak sme sa viskákali pri ozembuchu* (Turá Lúka, o. Myjava). Rytmickým nástrojom s prenikavým zvukom sú *činely*: *Jano bavi v bandze na džičali* (Veľký Šariš, o. Prešov).

Preslávený *rapkáč* je známy charakteristickým rapkaním, ktoré vzniká otáčaním vrúbkovaného kolieska a to rozochvieva jeden alebo viaceré jazýčky. Okrem bežných ručných rapkáčov existuje aj *fúrikový*, *stolový*, *skrinkový*, *kľukový*, ba dokonca *veľký vežový rapkáč*, ktorý už nie je detskou hračkou, ale zastupuje v istom období funkciu zvonov.

Zaujímavými z tejto skupiny sú pomenovania *pukačka*, *klepáč*, *klopačka*, *štrkadlo*, *hrkadlo*, *bunkoš*, *kulaga*, (*hracia*) *píla*, ba dokonca *ždiarska valaška*. Niekedy ide vlastne o špeciálne upravené predmety, pôvodne určené na iný účel. Napríklad *bunkoš* má podľa SSN dva významy: 1. kratšia časť cepov, ktorou sa mlátilo, cepík, a 2. hrubá palica, kyjak; *kulaga* je slovo známe vo východoslovenských nárečiach vo významoch 1. palica na podopieranie alebo 2. chodúle, no na území východného Liptova a v Gemeri je to zakrivená palica s krúžkom a pod.

Do kategórie *blanozvučných* nástrojov patria predovšetkým rôzne druhy *bubnov*.

Bubon ako bicí nástroj valcovitého tvaru s napätou blanou bol neprehľadnuteľný a nezanedbateľný v každom hudobnom telese: *Buben tvrdzí muziku* (Prosné). – *U sa'e ňidž ňebulo čuc, ľem buben* (Brezina, o. Trebišov). V okolí Trenčína je pre bubon rozšírený menej známy názov *trumel* (Bošáca, o. Trenčín). Medzi blanozvučné nástroje bývajú začlenené aj predmety ako *hrací hrebeň*, *hracia škatuľka*, *trstinové drnčadlo* a najrozmanitejšie *vábce* s blanou, o ktorú je pripevnená niť a zvuk sa tvorí jej trením medzi prstami.

Základným zdrojom zvuku *strunozvučných* nástrojov je struna. Najtypickejšie sú rôzne druhy *huslí* (*korýtkové*, *žliabkové*, *kontrové*) a im podobné nástroje (*violončelo*, *viola*, *kontrabas*, *žliabková basa* a *malá basa* – *basička* a i.), ale takisto *cimbaly* rôznych veľkostí a pod.

Vari najpopulárnejším hudobným nástrojom z tejto skupiny, ktorý každoročne postihne na konci fašiangového obdobia nelákavý obrad „pochovania“, je *basa* – najväčší sláčikový hudobný nástroj, známy aj ako *kontrabas*. Podobné zvolania ako: *Zahrajže na tej base, Juro!* (Dolná Lehota, o. Dolný Kubín), sprevádzali nejednu zábavu, veselie alebo oslavu. Menej známe je, že basu volajú v gemerských a zemplínskych nárečiach *brugy* (*brugovy*): *Koma sa napeli a tak potom šmareli stokorunášku do brúgóvo* (Brusník, o. Revúca). – *Dakedi Cigaňe bez brugoh aňi hradz ňemohl'i, ňe tag jak teras* (Hatalov, o. Michalovce). V južnej oblasti stredoslovenských nárečí, miestami aj v západoslovenských nárečiach sa basa nazýva *barbora* (popri nepravidelnom variante *barbola*): *Tej [tenké črevá] porobili na strune na barboru* (Čelovce, o. Modrý Kameň). – *Ňeska barbole napredog hraju* (Málinec, o. Lučenec); *barbora* (Bošáca, o. Trenčín).

Popri populárnych *husľiach* (*husľičkách*, *husielkach*) zaznieval aj menej známy *bráč* (tiež *bráča*), čiže „veľké husle“, čo nie je nič iné než turčianske a pohronské pomenovanie violy: *To ňepoved'ia veľké husle, l'en bráč* (Ležiachov, o. Martin). – *Starímu Ďurovi pri tej bitki aj bičig dolámali, l'edva bráču ochráňiu* (Zvolenská Slatina, o. Zvolen).

Cimbal (v pomnožnej podobe *cimbali*) je „stolový“ bicí strunový hudobný nástroj. Nie je špecificky slovenským inštrumentom, ale i tak naplno žije a znie v rôznych ľudových muzikách (okrem goralských a terchovských), folklórnych zoskupeniach a v cimbalových hudobných formáciách, *cimbalovkách*, takmer na celom Slovensku: *Nesú aj cimbal na bál* (Kameňany, o. Revúca). – *U náz blizo bíval jeden takí minár a vedzél hrad aj na cimbál* (Kostolné, o. Myjava).

Najpočetnejšou je skupina *vzduchozvučných* nástrojov. Reprezentujú ju rôzne druhy *gájd* (napr. *dvojszvukové*, *štvorzvukové*), *klarinetov*, *trúb*, *píšťal* a *píšťaliek*, viaceré typy *okarin*, *harmoník*, slávne *fujary*, rôzne druhy *rohov* (napr. *važecký*, *signálny*) a pod. Niekedy sem býva zaradovaný aj špeciálne upravený *bič*, ktorý vydáva prenikavý praskavý zvuk.

Fujara (*fujera*) je typický slovenský ľudový fúkačí hudobný nástroj, prslávaný vari na celom svete: *Daj fujeru, podúcham!* (Detva, o. Zvolen); *Túto fujaru spraveu eš'ťe muoj d'ední d'ed* (Prochot, o. Nová Baňa). Kolískou fujary je stredné Slovensko, najmä Podpoľanie a severný Gemer. Od nej sa odlišuje dlhá, nezriedka až šesťmetrová drevená trúba s rozšíreným koncom

nazvaná *fujara trombita*. Svojím mohutným, dod'aleka sa šíriacim zvukom bola dobrým signálnym nástrojom a slúžila na komunikáciu medzi pastiermi a dedinským spoločenstvom.

Gajdy (*gejdi*, *gäjdi*) preslávili viacerí gajdoši, keď dokázali upútať prizerajúcich sa hrou na hudobnom nástroji z mecha s piskorom a hukom, ktorý vydával podmanivý, ničím nenapodobiteľný („bečavý“) zvuk: *Edon tan bou z gajdami* (Málinec, o. Lučenec). Najrozšírenejšie boli v lokalitách a oblastiach stredného a západného Slovenska. O výrobnom postupe tohto originálneho hudobného nástroja čo-to vypovedá doklad z Čeloviec v okrese Modrý Kameň: *Odranemu škopu poviberau gazda bachore a ko_cťeli s koški gajde, tak tode ju zvliekli v celosti, tú na bruchu ňerozrezali*.

Ostatné nástroje tohto typu majú navzájom podobný princíp vydávania zvuku: vzniká rotáciou nejakého predmetu okolo vlastnej osi (tzv. *vlk* je vlastne gombík s dvoma dierkami, cez ktoré sú prevlečené a navzájom zakrútené nite) alebo okolo pevného bodu (rôzne predmety uvádzané do krúživého pohybu). Napríklad plochá doštička so stenčenými okrajmi (alebo zúbkami) a malým otvorom, v ktorom je priviazaný motúz a pri krúživom pohybe vydáva hlboký kolísavý tajomný zvuk, je *húkadlo*. Pozoruhodnými sú názvy *bzučadlo*, *hvizdka*, *podolka*, *fanfárka*, *frčadlo*, *golongáš*, *frngačka*, *pukadlo*, *piščadlo*, *trúbelka* a pod. Mnohokrát sú to bližšie nedefinované nástroje, príbuzné veľkej rodine píšťal alebo iným vzduchozvučným či samoznejúcim inštrumentom, o ktorých už vari ani nemožno hovoriť ako o hudobných nástrojoch v pravom slova zmysle. Sú to skôr predmety (detské hudobné nástroje – hračky) vydávajúce charakteristický zvuk, podľa ktorého dostali svoje pomenovania.

Samostatnou kapitolou sú *píšťaly* a *píšťalky*. Tvoria celé spektrum jednoduchých inštrumentov líšiacich sa tvarom, vyludzovaním tónu, materiálom, z ktorého sú vyrobené, oblasťou či miestom pôvodu a rozšírenia, skupinou používateľov a pod., podľa čoho sú potom i pomenované, napr. *vřbová*, *goralská*, *handrárska*, *pastierska*, *valaská*, *jarmočná*, *trojdierková*, *štvardierková*, *osemdierková*, *rífová* atď. Nezniedka majú jednoslovné názvy typu *jednoručka*, *dvojpišťala*, *dvojačka*, *koncovka* a pod. Nárečové výrazy sú napr. *piščela* (Bošáca, o. Trenčín), *pišček* (Dlhá Lúka, o. Bardejov), *dúčela* (*dúčala*): *Tak pekne píska na tej dúčale* (Tisovský Hámor, o. Rimavská Sobota); *břzgal'a*, *břzgal'ka*: *Zabřzgaj nám na tej břzgal'ke voľačo!* (Prievidza); *drček*,

dŕčalka (dutý kúsok dreva alebo stebľa vydávajúci bzučivý zvuk, keď sa doň fúka): *Ľedrč, zahoc tú dŕčelku!* (Papradno, o. Považská Bystrica) a pod.

Predmety expresívne nazvané *prdáky* sú jednoduché zvukové nástroje z púpavy alebo vŕbovej kôry: *V apríli krútili si husiari s ťenkíh vŕbovíh prútoh prďice a z hrubšíh halúzogh zase pišťal'e* (Veľká Lehôtká, o. Prievidza); *Chlapci višli k potoku a robili si pišťalke a prďlice z vŕbi* (Sebechleby, o. Krupina). – *Na jar zme si z vŕbi robili pišťal'ki a prďáki* (Lovinobaňa, o. Lučenec). Ženská podoba *prďla* a mužská *prďol'* označuje pišťalku z vŕbovej kôry s hrubým hlasom: *Koj zmo buli malí chlapci, robili zmo si prďle z vŕbi* (Chyžné, o. Revúca). – *Na jar si krúťá chlapci z vŕbi prďole* (Muránska Dlhá Lúka, o. Revúca). Podobné predmety sú do-ložené zo šarišských a spišských nárečí: *S timi perďavkami l'ital'i po vala-le, lem piškali a piškali* (Gregorovce, o. Sabinov); *perďafka* (Studenec, o. Levoča). *Prďadlo* a *fifľavka* sú primitívne nástroje (pišťalky) z husacieho brka alebo z bazy: *Prďadlo zme robili z husacej kostrnke* (Dolný Tisovnik, o. Modrý Kameň); *fifľavka* (Vajnory, o. Bratislava). Niektoré z vymenova-ných výrobkov sú upravené na *vábničky*, t. j. nástroje (pomôcky) imitujúce hlas loveného zvierat'a.

Bohatá je frazeológia rozšírená v súvislosti s rôznymi hudobnými ná-strojmi, pričom najviac sú zastúpené *basa*, *bubon*, *organ* a *gajdy*: *je ako barbora* (Pukanec, o. Levice), *tučná ako basa* (Rimavská Píla, o. Rimavská Sobota) – je tučná, silná; *sproští aňi basa* (Horná Lehota, o. Dolný Kubín) – veľmi hlúpy; *bulam jag buben* (Sobrance) – veľmi napajedená; *kravi še opašli jag bubni* (Studenec, o. Levoča) – mali plné bruchá; *je jag valal-ski buben* (Brezina, o. Trebišov) – všetko vytára, rozchýri; *má honní buben* (Bošáca, o. Trenčín) – má veľké brucho; *id'e s tín hňed na buben* (Kociha, o. Rim. Sobota), *uďerí to na buben* (Bošáca) – rozchýri niečo, vytára; *izď z bubni na zajace* (Bobrovec, o. Liptovský Mikuláš, Rimavská Píla) – pred-časne prezrádzať svoje zámery, rázne sa do niečoho púšťať; *prízď na buben* (Rimavská Píla) – zadžitiť sa tak, že majetok sa predá na dražbe, ktorá sa oznámila vybubnovaním; *oderemo te na buben* (Kameňany, o. Revúca) – pripravíme ťa o majetok; *gäjdi natahuvat'* (Košťany nad Turcom, o. Martin), *gajdi natahuvat'* (Myjava), *má gajdi napravené* (Bošáca), *spusťid' gajďi* (Revúca), *vikrúcati' gejdí* (Návojevce, o. Topoľčany) – chystať sa do plaču, plakať; *jaké gajdi, takí huk* (Bošáca) – aký človek, taká reč.

V súčasnosti ožíva umelecká výroba viacerých zabudnutých hudobných nástrojov. Zásluhou umeleckých výrobcov, reštaurátorov a zanietých muzikantov sa niektoré inštrumenty opäť dostávajú do povedomia verejnosti a aj bežný poslucháč sa môže s nimi stretnúť na koncertoch hudobníkov ľudovej i historickej hudby.

Ale ak platí, že dnes už nemáme možnosť zahrať si na niektorých nástrojoch, ba ani ich vidieť a nebudaj ani počuť, určite si nemôžeme pri ich názvoch aspoň nepovšimnúť nesmierne bohatstvo ich pomenovaní, ktoré podávajú ďalší dôkaz o bezodných možnostiach studnice našej slovenčiny.

ROZLIČNOSTI

Vychytať – vychytaný – vychytávka

Sloveso *vychytať* je v slovenčine ustálené vo význame „postupne (celkom) pochytať“ (Krátky slovník slovenského jazyka, ďalej KSSJ) a patrí do skupiny slovík, ktoré boli utvorené pomocou predpony *vy-* s významom „vyčerpánie predmetu (pri prechodných slovesách)... (= všetko, celkom)“, napr. *vychlípať*, *vyjesť/vyjedať*, *vysať/vysávať*, *vyhubiť*, *vyzbierať*, *vyzobať* (Slovník slovenského jazyka). Vo svojom pôvodnom význame je sloveso *vychytať* (aj jeho nedokonavá podoba *vychytávať*) najznámejšie v spojení *vychytať všetky muchy* „odstrániť drobné nedostatky“ a najčastejšie vo variantoch spomenutého frazeologizmu (so slovami *chyba*, *nedostatok* ap.): *prekladateľka ani redaktorka nedokázali vychytať viaceré chyby*; *zlepšila sa grafika, vychytali sa chybičky v ovládaní*; *veľa technických vecí musíme ešte vychytať*; *vyhnúť sa chybám, ktoré vychytali iní*; *citlivo apretoval obťahy, ba posledné blchy vychytával aj v tlačiarňi*; *senát má totiž za úlohu vychytávať nedostatky v zákonoch schválených parlamentom* (Slovenský národný korpus, ďalej SNK). Sloveso *vychytať* je časté aj v športovej publicistike, autori po ňom siahnu vtedy, keď informujú o úspešnej (bez)gólovej bilancii zápasov, resp. o dobrom výkone brankára alebo hráča v poli pri loptových hrách, napr. *veterán Čunderlík v bráne Dubnice vychytil hosťom prijateľný výsledok*; [brankár] *vychytil zápas na nulu*; [hráčka] *v obrane dobre vychytala niektoré lopty*; *je to hráčka, ktorá veľa vychytá v poli* (SNK).

V podobných súvislostiach sa používa aj prídavné, resp. adjektivizované prídavné *vychytaný*: v športe: *trinásť zápasov vychytaných na nulu*; *pokazili brankárovi radosť z deviatej vychytanej nuly* (SNK); alebo inde, napr. pri hodnotení nových typov automobilov: *vozidlá ešte nemali vychytané detské choroby*; *majú dobrú cenu a vychytané azda všetky konštrukčné i technologické chyby* (SNK).

Ako novšie možno hodnotiť slovo *vychytaný* vo funkcii prídavného mena so širokou škálou významov od významu „ktorý je zbavený nedostatkov;

zdokonalený“ cez význam „štylový“ až po superlatívy „bezchybný, dokonalý, vynikajúci, perfektný ap.“, napr. *vychytané audiny; vychytaný mobil; mal vychytaný štýl; páčia sa mi vychytané ženy; ďalšia várka úplne vychytaných bünd; Môžeš byť stokrát coolový a vychytaný, keď nemáš správny imidž, ani pes po tebe neštekne* (SNK). V niektorých spojeniach, najmä takých, v ktorých sa prídavné meno viaže na tovar (napr. autá, mobily, odevy), možno pripustiť aj ďalší význam prídavného mena *vychytaný*, a to „rozchytaný, rozobratý, rýchlo vykúpený“. Jedným z dôvodov udomácnenia sa adjektíva *vychytaný* v slovenčine môže byť aj podobnosť s významovo príbuzným prídavným menom *vychytený* v expresívnom význame „všeobecne obľúbený, vychýrený, chýrny“ (porov. KSSJ).

Čoraz frekventovanejším sa v posledných rokoch však stáva nové slovo, ktorého motiváciu vzniku a aj samotný význam možno síce vysvetliť rozlične, no jeho súvis so slovesom *vychytať* je zrejmy. Ide o podstatné meno *vychytávka*, ktoré je utvorené z nedokonavého slovesa *vychytávať* pridaním prípony *-ka*, rovnako ako napríklad slová *vypchávka* (z *vypchávať*), *rozprávka* (z *rozprávať*), *vykopávka* (z *vykopávať*), *ochutnávka* (z *ochutnávať*), *objednávka* (z *objednávať*), *upútavka* (z *upútať*), *nahrávka* (z *nahrávať*), *prihrávka* (z *prihrávať*). V databáze Slovenského národného korpusu sú takéto doklady fungovania slova *vychytávka*: [obchodné centrál] *o vychytávkach pravidelne každé dva týždne informujú vo svojich letákoch distribuovaných do poštových schránok; grafický dizajn webu je ladený do červenej farby, nevyniká nijakými grafickými vychytávkami; televízia prinesie premiérovú telenovelu, ktorá patrí k žánrovým vychytávkam; turistické vychytávky Paríža; najnovšie kozmetické vychytávky; internetový portál s najväčšími módnymi vychytávkami hviezd; [pri autorádiu] treba spomenúť vychytávky, pomaly sa stávajúce štandardom. Vo všetkých uvedených príkladoch možno slovo *vychytávka* nahradiť niektorým z týchto neutrálnych, ale aj priznakových synonym: *novinka, hit* – v novšom význame „módny výstrelok, vychytená vec, dačo mimoriadne móдне, supermóдне, hľadané, žiadané“ ako expresívne slovo (Veľký slovník cudzích slov), *ťahák, trhák* – obidve vo význame „niečo (kniha, film, športové podujatie ap.), čo vyvoláva neobyčajný záujem verejnosti“ ako hovorové expresívne slová (KSSJ), *šláger* – nie vo význame „pesnička“, ale vo význame „obľúbená módna novinka“ (KSSJ) ako hovorové expresívne slovo alebo *bestseller* – nie ako „kniha sezóny“,*

ale novšie „novinka, o ktorú má verejnosť momentálne najväčší záujem“ (porov. 1. zväzok Slovníka súčasného slovenského jazyka z r. 2006).

Prídavné meno *vychytaný* a podstatné meno *vychytávka* sa do slovenčiny dostali pravdepodobne z češtiny, kde sú obe slová už aj lexikograficky spracované, a to v novších českých výkladových slovníkoch venujúcich sa neologizmom (Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 2, ďalej SN2) a nespisovným slovám (Slovník nespisovné češtiny, 2006, ďalej SNČ). V SN2 sa prídavné meno *vychytaný* vysvetľuje ako „dôvtipný, nápaditý, skvele vyhotovený“ a slovo *vychytávka* ako „dôvtipná, nápaditá, skvele urobená vec, dôvtipné, nápadité riešenie“. V SNČ je pri prídavnom mene *vychytaný* výklad „1. so starostlivo odstránenými chybami; 2. premyslený, múdry“ a pri podstatnom mene *vychytávka* dva významy „1. nápadité riešenie; 2. výhodná kúpa“.

Prídavné meno *vychytaný*, ako aj podstatné meno *vychytávka* možno v súčasnosti hodnotiť ako slangové výrazy, ktoré sa pravdepodobne spracujú aj v novších slovenských výkladových slovníkoch (napr. v príslušnom zväzku Slovníka súčasného slovenského jazyka), no o tom, či sa stanú trvalou súčasťou našej slovnej zásoby, alebo pôjde len o „vychytávky“, rozhodnú používatelia jazyka.

Iveta Vančová

LITERATÚRA

Krátky slovník slovenského jazyka. 4., doplnené a prepracované vyd. Red. J. Kačala – M. Pisárčiková – M. Považaj. Bratislava: Veda 2003. 985 s.

Slovník slovenského jazyka. V. Red. Š. Peciar. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1965. 836 s.

Veľký slovník cudzích slov. 5., revidované a doplnené vyd. Ing. Samo Šaling, PhDr. Mária Ivanová-Šalingová, CSc., Ing. arch. Zuzana Maniková. Prešov: SAMO 2008. 1184 s.

Slovník súčasného slovenského jazyka A – G. Red. K. Buzássyová – A. Jarošová. Bratislava: Veda 2006. 1132 s.

Nová slova v češtině. Slovník neologizmů. 2. O Martinčová a kol. Praha: Academia 2004. 568 s.

Slovník nespisovné češtiny. 2. rozšírené vydanie. Jan Hugo a kol. Praha: Maxdorf 2006. 460 s.

SPRÁVY A POSUDKY

Dánske sympóziu o odbornom jazyku a komunikácii

17. – 21. augusta 2009 sa v dánskom meste Århus uskutočnil už 17. ročník vedeckého podujatia s názvom XVII. európske sympóziu o odborných jazykoch, ktorý organizovala Katedra jazyka a obchodnej komunikácie Århuskej univerzity v spolupráci s výskumnou skupinou ASB zaoberajúcou sa problematikou poznania a komunikácie. Sympóziu prilákalo vyše 180 účastníkov z celého sveta vrátane Slovenska.

Organizátori naplánovali bohatý konfrontačný konferenčný program zahŕňajúci štyri plenárne prednášky a 4-dňový náročný maratón skladajúci sa z troch až štyroch paralelných sekcií, panelových diskusií, posterových prezentácií projektov, okrúhlych stolov a v neposlednom rade aj z prezentácií doktorandských projektov. Jednotliví autori sa zaoberali čistou teóriou, ale aj praxou, pričom tematika bola rôznorodá – konštruovanie odborných vedomostí, pojmová reprezentácia v terminológii, sprostredkovanie odborných vedomostí, didaktika odborného jazyka, interkultúrne aspekty odbornej komunikácie, textová a žánrová analýza, preklad odborného diskurzu, diachronia odborného jazyka, lingvistické aspekty odborného jazyka, obchodná komunikácia, terminológia a terminografia, odborná lexikografia atď.

Plenárne prednášky jednak rámcovali a sumarizovali dianie v oblasti skúmania odborného jazyka a jednak naznačovali prínosné presahy do príbuzných disciplín. Prvú prednášku s názvom *Skúmanie odbornej komunikácie: expandujúca disciplína* mal Klaus Schubert z nemeckej Fachhochschule Flensburg, ktorý načrtol históriu, vývojové štádiá, ale najmä súčasné trendy skúmania odbornej komunikácie. Za predmet posledného, štvrtého štádia vo vývoji tejto disciplíny určil komunikáciu ako činnosť, čo je dôsledkom kognitívneho prístupu a komunikačnej teórie; ide o podobnú situáciu v porovnaní so všeobecnou lingvistikou. Paralelný vývoj zažila aj translitológia, ktorá sa rovnako ako odborná komuniká-

cia zaoberá odbornými textami, pričom K. Schubert pripomenul, že v súčasnosti majú tieto dve disciplíny veľa spoločného a vzájomne využívajú výsledky svojho skúmania. Autor označil skúmanie odborného jazyka za disciplínu zjednocujúcu rôzne ciele a pohľady, keďže svojím aplikačným charakterom presahuje hranice lingvistiky a okrem čisto jazykových charakteristík skúma aj obsah komunikácie, technické médium či pracovné procesy. Lingvistický prístup by mal v tejto oblasti zostať kľúčový, ale nesmie sa zabúdať na pragmatické aspekty komunikácie. K. Schubert na záver vyslovil názor, že výzvou súčasnosti je komplexné skúmanie odborného jazyka a komunikácie.

Druhú plenárnu prednášku organizátori zverili Martinovi Epplerovi zo švajčiarskej Luganskej univerzity: *Zlepšuje vizualizácia odovzdávanie poznatkov a informácií? Výsledky z kontrolovaných experimentov*. Autor predstavil empirický interdisciplinárny výskum, ktorého cieľom bolo zistiť, čo ovplyvňuje a čím možno docieľiť optimálne odovzdávanie vedomostí a poznatkov. Experiment dokázal, že odbornú komunikáciu, ako aj dlhodobé zapamätávanie uľahčuje obraz či už v reálnej, alebo vo virtuálnej forme.

V treťom plenárnom príspevku Američana Franka Keila z univerzity Yale v New Haven *Ilúzie porozumenia* sa prekrývala lingvistika, psychológia a filozofia. F. Keil prezentoval výsledky prieskumu, ktorý odhalil rozdiel medzi dojmom človeka laika o svojom vlastnom pochopení predloženej problematiky a tým, čo je z nej schopný reálne zreprodukovat'. Ukázalo sa, že laici síce príčinné vzťahy daného výkladu chápu, ale nedokážu ich vysvetliť a nepamätajú si detaily, čo vyjde najavo pri konfrontácii s odborníkom. Na záver sa autor venoval fenoménu tzv. rozdelenia kognitívnej práce (*division of cognitive labor*), čo možno označiť za akúsi intuíciu, ktorá laikovi umožňuje aj napriek existencii jeho ilúzie porozumenia odhadnúť kvalitu poznatkov mimo svojho odboru.

Štvrtá, záverečná prednáška Chrisa Candlina z austrálskej univerzity Macquarie v Sydney sa zaoberala dvomi okruhmi: v prvom rade sumarizovala argumenty, projekty a zaujímavé výzvy, ktoré konferencia priniesla, a v druhom rade načrtla nové, rodiace sa témy a novú koncepciu skúmania odborného jazyka a komunikácie.

Slovensko malo svoje zastúpenie v posterovej časti podujatia prostredníctvom *Projektu Slovenskej terminologickej databázy*, ktorý predstavila

Jana Levická z Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV. Autorka sa sústredila na porovnanie pôvodnej a súčasnej koncepcie databázy.

Z tematicky príbuzných terminologických projektov stojí za zmienku vystúpenie Łucje Bielovej z poľskej univerzity v Gdansku prezentujúce skúmanie právneho jazyka na základe korpusového materiálu (jednojazyčný právny korpus, porovnateľný korpus britského, amerického a poľského práva obchodných spoločností a napokon 3-miliónový paralelný anglicko-poľský korpus právnych textov), ktorého cieľom je zvýšiť kvalitu prekladov a tiež výchovu budúcich prekladateľov.

Na korpusovom základe stavia aj inovačný kanadský diachrónny výskum Pascaline Duryovej a Patricka Drouina, ktorí do terminologickej práce zaviedli termín *nekrológia*. Ide o skúmanie zastarávania terminológie využitím poloautomatickej extrakcie korpusu textov z oblasti ekológie, pričom rozoznávajú rôzne typy zastarávania od vymiznutia jedného z významov cez vymiznutie slovného druhu z morfológicky príbuzných derivatív až po úplné vymiznutie lexikálneho tvaru.

Ana Ostroški Aničová predstavila chorvátsky projekt prekladového slovníka leteckej terminológie vrátane mikroštruktúry a detailnejšie sa zamerala aj na vypracúvanie hesiel a ich mikroštruktúru (kolokácie, kontexty).

Z dánskych hostiteľov mal v terminologickej sekcii zastúpenie Morten Pilegaard, ktorého prezentácia sa týkala nielen terminológie, ale aj terminologického manažerstva: softvérovej podpory správy terminológie a tvorby odborných textov v rôznych oblastiach zdravotníctva. Ide o interaktívnu databázu zahŕňajúcu štyri jazyky: litovčinu, estónčinu, dánčinu a angličtinu, ktorá uľahčuje šírenie a výmenu terminológie a poznatkov na výskumné i komerčné využitie.

Z prakticky ladených terminologických príspevkov napokon spomenieme kontrastívnu analýzu dánskych a anglických lekárskejších termínov z pohľadu ich motivácie od Dánky Birthe Toftovej, ktorá zároveň predstavila projekt prekladu medicínskej ontológie SNOMED.

Z teoretického hľadiska mali veľký prínos aj príspevky veľkých postáv súčasného terminologického myslenia v rámci panelovej diskusie: Johna Humbleyho na tému *Paradigmy terminotvorby a spôsoby ich skúmania* a kolektívu Sabely F. Silvovej, Judit F. Aymerichovej a Teresy Cabré Castellvovej o motivácii pri tvorbe termínov a s ňou súvisiacou terminologickou variáciou.

Praktický dosah skúmania odborného jazyka na každodenný život dokázala prezentácia taiwanskej účastníčky Veroniky Changovej, ktorá analýzou zdravotných záznamov v taiwanských nemocniciach poukázala na ich nezrozumiteľnosť a možný zdroj závažných omylov v nemocničnej liečbe. Cieľom jej snaženia má byť dvojazyčný anglicko-čínsky softvérový formulár zrozumiteľný nielen nemocničnému personálu a lekárom, ale aj pacientom. Praktické využitie bude mať aj snaha dánskeho kolektívu pod vedením Ellen Christoffersenovej, ktorý má za cieľ vytvoriť kontrolovaný jazyk a sprístupniť tak technické manuály generácii starších používateľov.

Jana Levická

Tradičné stretnutie mladých lingvistov už po devätnásty raz

V dňoch 18. – 20. novembra 2009 sa v Modre-Harmónii konalo v poradí už devätnáste medzinárodné stretnutie mladých jazykovedcov, ktoré organizovala Katedra slovenského jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave v spolupráci so Slovenskou jazykovednou spoločnosťou pri SAV a Jazykovedným ústavom Ľudovíta Štúra SAV. Na XIX. kolokviu sa stretlo 74 mladých lingvistov z 5 krajín, a to z Českej republiky, Maďarska, Poľska, Srbska a zo Slovenska. Kolokvium otvoril *J. Hladký* z Katedry slovenského jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity, v slávnostnom príhovore pokračoval *R. Bilík* – prodekan pre vedu a výskum Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity a *G. Múcsková* z Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV.

Dôkazom veľkého záujmu mladých jazykovedcov o účasť na tomto podujatí celospoločenského charakteru bolo 72 prezentovaných príspevkov nielen z oblasti jazykovedy, ale aj z príbuzných vedných disciplín. Príspevky boli tematicky rozdelené do niekoľkých blokov, diskutovalo sa v dvoch sekciách.

A. Gábriková (FF UK Bratislava) načrtla synchrónny prehľad tendencií uplatňujúcich sa v slovenskej lingvistiky, pričom poukázala na „pragmatic-

ký obrat“ v slovenskej jazykovej kultúre. Fenomén jazykovej zdvorilosti si všimala *L. A. Trubačová* (FF UK Bratislava).

P. Sojka (PdF UK Praha) interpretoval výskum hovorenej češtiny založený na vyabstrahovaní skutočného jazykového úzu a zhromaždení materiálu pre následnú kodifikáciu. Najčastejšími problémami hovoreného prejavu študentov Vyššej odbornej školy hereckej sa zaoberala *V. Štěpánová* (ÚPJČ AV ČR Praha). Nové poznatky súvisiace s viazanou výslovnosťou v slovenčine predstavil *L. Rendár* (PdF TU Trnava). *A. Karčová* (JÚLŠ SAV Bratislava) sa venovala kultúre a kultivovanosti monologických a dialogických prejavov.

M. Kysel'ová (FF PU Prešov) ponúkla náhľad na deklináciu maskulín v inštrumentáli plurálu v súčasnej jazykovej praxi na základe čiastkových výsledkov korpusového výskumu. *M. Mračková* (Filozofická fakulta Univerzity Komenského Bratislava) skúmala sémantiku pomerne frekvencovanej predpony *do-* v slovenčine a chorvátčine na základe konfrontačnej metódy. *S. Paunovićová* (Srbsko) sa zaoberala sémantikou predložiek *na* a *za* v slovenčine a ich formálnych ekvivalentov v srčine. Na funkciu formantu *-ara* v poľštine poukázala *I. Kaproňová-Charzyńská* (Poľsko). V príspevku *K. Muzikovej* (FF UK Bratislava) sa pozornosť sústreďovala na variantnosť uplatňovanú pri deklinácii substantív. O optimalizácii gramatickej charakteristiky feminín hovorila *E. Kvantiková* (FF PU Prešov). Pohľad na problematiku lexikálnej synonymie prostredníctvom filozoficko-logických nástrojov podala *B. Geistová Čakovská* (FÚ SAV Bratislava). *L. Garančovská* (FHV UMB Banská Bystrica) klasifikovala lexikalizované slovné spojenia odrážajúce národné stereotypy. *M. Berendová* (Poľsko) sa zaoberala sémantickými vzťahmi a štruktúrou slovotvorného hniezda. Kombinatorické vlastnosti lexikálnych prostriedkov vo svojom článku demonštrovala *D. Majchráková* (JÚLŠ SAV Bratislava). Predmetom odborného záujmu *L. Janovca* (PdF UK Praha) bola kolokabilita neslovesných adjektív v češtine a bieloruštine.

Na vybrané jazykové javy zaujímavé z lexikografického hľadiska poukázala *K. Rysová* (ÚPJČ AV ČR Praha). *F. Martínek* (ÚPJČ AV ČR Praha) a *R. Ocelák* (ÚPJČ AV ČR Praha) predstavili tvorbu korpusu k lingvistickej analýze humanistickej češtiny. *T. Čapek* (FI MU Brno) prezentoval SAFT (softvérový modul na spracovanie prirodzeného jazyka) ako nástroj pre sémantickú anotáciu textu.

Charakteristike okazionalizmov v internetových diskusiách sa venoval *M. Ološtiak* (FF PU Prešov), na okazionalizmy týkajúce sa názvov rastlín vo vybranej poľskej publikácii poukázala *J. Kamperová-Warejková* (Poľsko). *L. Vichopeňová* (FF UKF Nitra) charakterizovala prostriedky kondenzácie v anglickom a slovenskom jazyku. *A. Gáľisová* (FHV UMB Banská Bystrica) opísala syntaktickú výstavbu ústneho jazykového prejavu. Cieľom príspevku *K. Bireckej* (Poľsko) bol zmlčaný podmet v poľskej vete.

Príspevok *M. Jamborovej* (ÚPJČ AV ČR Praha) sa zaoberal staročeskou slovnou zásobou vzťahujúcou sa na spôsob pradenia pomocou praslice a ručného vretena a s tým súvisiacimi reáliami a ich pomenovaniami v češtine do r. 1500. Na vplyv nemeckej remeselníckej terminológie na slovenčinu, češtinu a maďarčinu upozornil *T. Tölgyesi* (Maďarsko). *L. Rychnovská* (FF MU Brno) na základe analýzy zachovanej korešpondencie B. Smetanu upriamila pozornosť na značný vplyv nemeckého jazyka na jeho češtinu. *K. Voleková* (ÚPJČ AV ČR Praha) vymedzila dve základné tendencie (napodobňovanie a súperenie) v stredovekej literatúre na príklade Klementinského slovníka.

V príspevku *Z. Sedláčkovej* (FF UK Bratislava) rezonovala predovšetkým problematika slangizmov ukrývajúcich silne expresívny, ba až vulgárny význam. *S. Zajacová* (FF PU Prešov) predstavila komunikáciu medzi trénerom a hráčmi loptových hier staršieho školského veku.

A. Ramšáková (JÚLŠ SAV Bratislava) sústredila svoju pozornosť na priezvy vybraných fonologicko-morfologických javov v kysuckých prechodných slovensko-poľských nárečiach v konfrontácii s kysuckými goralskými nárečiami v lokalitách Čierne, Kornica, Korňa, Oščadnica, Skalité a Turzovka.

J. Bušta (FI MU Brno) sa venoval výpočtu idiómov v príslušných textoch v závislosti od ich štruktúrneho charakteru. *M. Kováčiková* (FF UKF Nitra) sa zamerala na paremiologické a frazeologické jednotky, ktoré prostredníctvom farebného termínu vyjadrujú fyzický a psychický stav človeka.

Aj na tomto kolokviu bol vyhradený priestor pre onomastické témy. Na rozmanité vnímanie propria (vlastného mena) vo filozofii, logike a jazykovede upozornila *I. Kopásková* (FHV UMB Banská Bystrica). *M. Čurová* (FF PU Prešov) prezentovala vo svojom príspevku výskum antroponymickej sústavy v Žilinskej knihe. *M. Kazík* (Moravany nad Váhom) sústredoval pozornosť na živé osobné mená a na pomenovacie modely v triede vydatých žien v lokalite nazývanej Čierny Vrch. *E. Chudíková*

(Pdf TU Trnava) a *A. Závodný* (Pdf TU Trnava) klasifikovali a porovnávali motivačné podnety prezývok zo staroľubovnianskeho a senického okresu. Cieľom príspevku *L. Luptákovej* (FHV UMB Banská Bystrica) bolo poukázať na apelatívne motivačné východiská toponymie Očovej. Klasifikácii adjektívnych kompozít českého anojkonymického materiálu sa venoval *P. Štěpán* (ÚPJČ AV ČR Praha). Problematikou vyjadrenia (ne)posesívnych vzťahov v hydronymii povodia Hornádu sa zaoberala *A. Goóťšová* (FHV UMB Banská Bystrica). Hydronymu *Gidra* a jeho prítokom sa venovala *M. Beláková* (Pdf TU Trnava), pomenovaniami zaniknutých osád a vodných tokov v hlohovskom regióne sa zaoberal *J. Hladký* (Pdf TU Trnava). O vizuálnu podobu logoným a firemných tabúľ sa zaujímala *V. Leitmannová* (Nováky). *Ž. Dvořáková* (ÚPJČ AV ČR Praha) predstavila niekoľko rozličných faktorov ovplyvňujúcich autorov pri výbere mien ich literárnych postáv, čo dokladovala na dramatických dielach *J. K. Tyla*.

E. Drugdová (FHV UMB Banská Bystrica) upozornila na problematiku (ne)efektívnosti komunikácie v multimediálnom prostredí a *M. Moravčíková* (Pdf TU Trnava) zasa na vplyv internetu na jazykovú kultúru. Tvár vojvodinskej slovenčiny na internete predstavila *Z. Týrová* (Srbsko). Pohľad na mediálne prostredie sprostredkovala *P. Šlosárová* (FHV UMB Banská Bystrica). *J. Chovanec* (FF MU Brno) sa zaoberal multimodálnou analýzou a vizuálnou rétorikou britských denníkov. *M. Kašiarová* (FHV UMB Banská Bystrica) sa zamerala na variácie presvedčania v bulvárnych periodikách a *A. Kramárová* (FF UKF Nitra) na redundanciu a ekonómiu vyjadrovania v textoch publicistického štýlu. Návodom na pracovnú činnosť sa venovala *M. Vohralíková* (FF MU Brno).

Didakticky orientovaný blok príspevkov zahŕňal otázky výberu adekvátneho typu textov pre vyučovanie slovenského jazyka v základných školách – *P. Zrníková* (Pdf TU Trnava), didaktiky na vysokých školách – *L. Gianitsová-Ološtiaková* (FF PU Prešov) a otázky vyučovania slovenčiny ako cudzieho jazyka – *R. Ďurajka* (FF UK Bratislava). *Š. Šimek* (ÚPJČ AV ČR Praha) predstavil klasifikáciu a opis jazykových prostriedkov, prostredníctvom ktorých sa podarilo *T. Masníkovi* vytvoriť učebný text.

Literárny okruh tém obohatili príspevky o poetologickej analýze prozaickej tvorby *J. Červeňa* – *V. Kissová* (FF UK Bratislava) a o spoločenskom vplyve na

tvorbu O. Wilda – *H. Vančová* (Pdf TU Trnava). *M. Janosik-Bielski* (ÚPJČ AV ČR Praha) predstavil svoj príspevok pod názvom *Nihil novi sub sole?*

D. Trčková (FF MU Brno) analyzovala druhy metafor v anglických novínových článkoch o prírodných katastrofách a *J. Uhláriková* (Srbsko) upriamila pozornosť na metaforickú funkciu zámen v slovenčine a v srbčine.

Fenoménu reklamy sa venovala *R. Čapková* (Pdf KU Praha), ktorá na základe dotazníkovej metódy zrealizovanej medzi žiakmi stredných škôl dospela k záveru, že reklamné texty sa stávajú potenciálnym zdrojom frazeológie.

M. Sloboda (FF UK Praha) predstavil predbežné výsledky výskumu založeného na meraní, resp. určovaní jazykových vzdialeností medzi niektorými slovanskými jazykmi. Na jazykový bilingvizmus v slovensko-maďarskom školskom prostredí poukázala *K. Sziveková* (Bátorove Kosihy). *E. Vanyová-Kanová* (FF UK Bratislava) sa pokúsila priblížiť špecifickú slovenčinu v spontánných rečových prejavoch Bulharov žijúcich na Slovensku.

Translatologickú oblasť svojim príspevkom vyplnila *M. Gavurová* (FF PU Prešov), ktorá poukázala na najfrekventovanejšie redaktorské zásahy zrealizované v preklade originálu na docielenie jeho funkčného ekvivalentu v cieľovom jazyku. *B. Hanzová* (ÚPJČ AV ČR Praha) načrtla prekladateľské osobitosti v rukopise starozákonnej prozaickej knihy *Tobiáš*. Na vysvetlivky v staročeskom preklade Makabejských kníh poukázala *M. Pytlíková* (ÚPJČ AV ČR Praha). Na problematický staročeský biblický preklad slova *lokusta* namiesto *kobyľka* v teologickom kontexte upozornila *H. Sobalíková* (ÚPJČ AV ČR Praha). *M. Grác* (FI MU Brno) sa zaoberal prekladom slovesných valencií. *I. Džundová* (FF PU Prešov) sa vyjadrila k zradným slovám v preklade z bieloruštiny do slovenčiny a *D. Vojtek* (FF PU Prešov) poukázal na preklady B. Viana.

Kolokvium mladých jazykovedcov predstavuje medzinárodné podujatie celospoločenského rozmeru, na ktorom sa v neformálnom prostredí stretávajú mladí lingvisti s cieľom prezentovať výsledky svojho bádania v oblastiach lingvistiky, literárnej vedy, didaktiky, translatológie a iných príbuzných vedných disciplín. Priestor sa venuje aj odbornej diskusii, v ktorej sú často nastolené ďalšie otázky a tie sa neraz stávajú podnetom na nazeranie na príslušnú vednú problematiku aj v inom svetle.

Kolokvium sa pýši svojou devätnásťročnou tradíciou, zároveň možno konštatovať, že sa za ten čas stalo pojmom medzinárodného charakteru, ktorý sa dá jednoducho definovať ako odborný dialóg realizovaný raz ročne v priateľskej atmosfére malebných kútov Slovenska. Kolokvium mladých jazykovedcov sa blíži k svojmu jubilejnému dvadsiatemu ročníku, na ktorý sa iste už teraz tešia účastníci predchádzajúcich ročníkov tohto podujatia. XX. kolokviu mladých jazykovedcov prajeme účasť známych i nových tvárí a veríme, že bude odsúdené minimálne na taký úspech, akému sa tešilo za uplynulých devätnásť rokov.

Lenka Garančovská

O (nielen) elektronicky podmienenej komunikácii Vladimíra Patráša

[PATRÁŠ, Vladimír: Sociolingvistické aspekty elektronicky podmienenej komunikácie/ Sociolinguistic aspects of electronically determined communication. Studia Oeconomica. Vědecké monografie/Scientific monographs. Karviná: Slezská univerzita v Opavě – Obchodně podnikatelská fakulta v Karvině 2009. 149/155 s. ISBN 978-80-7248-522-2.]

Slovenský jazykovedec pôsobiaci na viacerých univerzitných pracoviskách doma i v zahraničí prof. PaedDr. Vladimír Patráš, CSc., zo žičlivého prostredia Obchodno-podnikateľskej fakulty v Karvinej Sliezskej univerzity v Opave vložil v roku svojho životného jubilea (nar. 1959) do rúk odbornej verejnosti monografiu *Sociolingvistické aspekty elektronicky podmienenej komunikácie*. V súlade s autorským zámerom by sme jej pokojne mohli pripísať podtitul *Uviaznutí v krehkej sieti e-mailových rozhovorov*. Veď bádateľské rozpätie predstavených štúdií s osobnostným rozmerom sprítomňovaného autora si istotne nájde svoj vnímavý okruh lingvistických priaznivcov „navzájom užšie spätých ,fenoménom e-““ (s. 5).

Už pôsobivá obálka Evy Pankuchovej odhaľuje a diskrétno podčiarkuje ambiciózne predsavzatie V. Patráša – dvojjazykovou, zrkadlovo riešenou

slovensko-anglickou verziou vykročiť spoza pomyselného prahu domova do dial'av diskurzného sveta so zámerom osloviť aj inojazykového príjemcu. Čitateľ si medzi rámcovými časťami knihy nájde informácie o autorovi, citácie z posudkov recenzentov, no nechýba v nich ani účelne zaradený menný register či bibliografická poznámka objasňujúca nevyhnutné odlišnosti oproti samostatne publikovaným štúdiám. Kompozične prítiažlivým percepčným akcentom jednotlivých vedeckých pristavení monografie, akousi „patrášovskou konštantou“, sú anticipujúce mottá, dotvárajúce myšlienkový odkaz celku.

V troch kapitolách *Z metodologických otázok*, *Elektronické prostredie a verejná komunikácia* a *Z aplikácii elektronickej podmienenej komunikácie* autor postupne rozvíja v širšom tematickom rozmedzí v úvodných slovách predstavený leitmotív výskumných snáh: „monotematicky predstaviť synchronný stav v časti medziľudskej komunikácie s umiestnením jej všetkých činiteľov – najmä komunikantov s ich sociopsychickým zázemím, spôsobom a prejavmi verbálneho a neverbálneho správania – v elektronickom prostredí.“ (s. 7) a usúvzťažňuje dosiaľ publikačne rozptýlené výskumné aktivity zamerané na oblasť elektronickej determinovaného prostredia. Pritom prezieravo poukazuje nielen na nevyhnutnosť akceptovať aktuálne masmedializačné štádium elektronickej technológií v lingvistickom bádateľskom priestore, ale aj na nevyhnutnosť profilácie zodpovedajúceho metodického inštrumentária (s. 6). „Kontúrovanie viacrozmernej“ a „nebývalo tvárnej komunikačnej sféry“ (s. 7) si vyžaduje, ako poznamenáva V. Patráš, rovnako orientované inter-, multi- a transdisciplinárne bádania (s. 6 – 7), v ktorých, mohli by sme azda povedať, zohráva úlohu akejsi stmefujúcej matrice sociolingvistika, pretože práve „sociolingvistické práce sa zameriavajú na viacúrovňovo vnútorne diferencovaný, nerovnomerný komplex komunikačných sfér“ (s. 6), a teda umožňujú hĺbkový prienik do interaktívnej komunikačnej siete elektronickej diskurzov.

Z ponorov V. Patráša do prostredia elektronickej podmienenej komunikácie, analýz javov odhaľujúcich príčinné súvislosti, sociolingvistických pohľadov na oblasť viacúrovňovej medziľudskej elektronickej komunikácie vyberáme len niektoré podnety. Ponúkame pohľad pars pro toto so zámerom uchopiť profil (socio)lingvistických snáh interdisciplinárne vybaveného autora, ktorému nie je cudzie ani elektr(on)ické prostredie.

V úvodnej štúdií prvej kapitoly *Teoreticko-metodologické zdroje súčasných analýz diskurzu v interdisciplinárnych súvislostiach* sa autor venuje v našich končinách stále aktuálnemu problému „pragmatického obratu“ a jeho dôsledkom na metódy výskumu v oblasti lingvistiky. Poukazuje na úskalia „(post)modernej“ vedy: „Presadzujú sa vedecké prístupy nie ako ambiciózne *zrkadlenie sveta*, ale zväčša ako konštrukty poznatkov, pospájané z pestrých, metodologicky nezriedka nesúrodých perspektív“ (s. 13), čo má dosah aj na prezentované výsledky bádania: „Ak tejto sústave chýba priezračná a pevná metodologická línia, potom aj poznatkovým konštruktom nemožno úplne bez obáv prisúdiť zovšeobecňujúce sklony“ (s. 13). Z akéhosi nanovotvárania v trasovisku „paradigmatickej zmeny“ ponúka aj autor východisko v akceptovaní spoluúčasti lingvistiky „na výstavbe celostnejších metodológií“ alebo, ako to vyjadril v záverečných slovách, na budovaní „komplexne poňatého projektu ‚lingvistického domu‘“ (s. 17). Úlohu piliera by pritom mal zohrať „diskurz ako reálna celosť“ a „spoločensko-kultúrna entita“ (s. 13). V závere odborných úvah stanovuje vedecko-metodologické, procedurálne-inštrumentálne a časovo-priestorové trajektórie analýzy diskurzu. Do naznačených „súradníc“ zadáva domáce a svetové zdroje na profilovanie „konštruktu vyššieho rádu“ s ohľadom na inter-, multi- či transdisciplinaritu, ale aj úlohu národného jazyka v „sociokultúrnom osnovanom jazykovo-komunikačnom modeli“ (s. 17).

V nasledujúcej štúdií *Kulturologické aspekty jazykovej komunikácie v elektronickom prostredí* odhaľuje nemálo zaužívaných paradoxov v odborných prienikoch do „post-éry“, ale aj terminologickú nevyhranenosť pojmov, zákonite ústiacu do jednostranne okliešťujúcich záverov. Z pozoruhodných postrehov sa po nastolení kľúčových otázok (potreba precízne vymedziť fenomén elektronického prostredia, poodhaliť vplyv masmediálnej stratégie na integritu jednotlivca a patričného spoločenstva a preskúmať proces vzájomne podmienenej interakcie elektronického prostredia a komunikátu v elektronickom prostredí, čo možno v plnej miere postihnúť opäť len v mnohostrannom interdisciplinárnom zábere; s. 20) vynárajú abstrahujúce podnety: „Elektronické prostredie totiž vskutku vytvára predpoklad na zrod tretieho vývinového štádia spoločenskej komunikácie“, a teda „rozhodujúcou mierou podnecuje zmenu paradigmy z priamej komunikácie na jej nepriamu, sprostredkovanú podobu“ (s. 23). Nie menej inšpirujúci je po-

hľad na text ako „komunikačný komprimát“, „depozitné prežívanie komunikačných udalostí“, komunikanta so „štátutom konzumenta“ atď. (s. 24). V záverečnom pristavení odznievajú slová z perspektívy nadhľadu: „pokusy o upevňovanie kultúry vyjadrovania dnes už príliš nenapomôžu chápať zázemie a prirodzene využívať neustálené podmienky súčasnej medziludskej komunikácie“. Autor predostiera alternatívu „elegantného vstupu do usmerňovania či ovplyvňovania napohľad ‚stratenej‘ rozhodujúcej súčasti medziludských vzťahov, akou komunikovanie nesporne je“, realizovateľnú v mediálnej sfére (s. 25).

Prvú kapitolu knihy V. Patráš uzatvára štúdiou *Komunikačný kanál versus slovenčina?* V nej po pojmovom vymedzení termínov *komunikačný kanál* a *médium* sa upriamuje na „procesuálne vymedzenie informácie-poznatku“ (s. 28 – 29). Nastolený „dvojcestný prístup“ s paralelou vzťahu energetického nosiča a sprostredkovateľa, umožňujúci sledovať správanie textu ako „humanistickej štruktúry“ (s. 30) v elektronicky podmienenej komunikácii, prináša v závere jasne vyhranený postoj: „Každý moderný, ambiciózný jazyk je životne spätý s jeho nositeľmi a používateľmi. Za nie vždy primeraný či žiaduci stav medziludskej komunikácie jazyk nevládze niesť zodpovednosť sám osebe. Nemôže zaň prvotne ani komunikačný kanál a médium, hoci v komunikačných reťazcoch pôsobia s osobitne významným poslaním. Bolo by však nenáležité povedať, že za rozpoloženie a úroveň slovenčiny môžu a zodpovedajú len jej používatelia“ (s. 32). Následne z neho vyvodzuje zásadný, nepriamo aktivujúci aj potrebný metodologický obrat: „Používatelia či nositelia prirodzeného jazyka v zmenenej komunikačnej paradigme **musia** vyvinúť úsilie a **musia** sa pripraviť na *iné chápanie* súčasnej komunikácie“ (s. 32).

V druhej kapitole monografie sa V. Patráš venuje masmediálnej komunikačnej sfére. Už úvodné slová motta „*Celý náš život je vlastne jediným dialógom, ktorý vedie každý z nás so svojim okolím, ale i sám so sebou*“ naznačujú dominanty príspevku *Elektronicky spracovaná komunikácia a novinový text*. V ňom sa autor zamýšľa nad „metamorfózami komunikačného reťazca“ s črtami „totálneho dialógu“, v období „prechodu od jednosmerných komunikačných systémov“ k „viacúrovňovo vetveným verejnokomunikačným konglomerátom“ (s. 34), vyžadujúcim aktívnu účasť aj percipienta – „*internauta*“. Bližšie sa venuje postaveniu a komunikačným možnostiam *internautov* vo vzťahu medzi iníciaľovým textom a diskusnou nástenkou,

poukazujúc na ich „zliatie“ a rozličný príklon k varietam národného jazyka. Problematiku uzatvára potrebou komplexného prístupu s využitím metodologických princípov konverzačnej analýzy s prihliadnutím na tzv. netiketu, čo nie je možné v plnej miere uskutočniť nielen bez kontaktu s varietami národného jazyka, ale ani bez „mimojazykových – individuálnych a spoločenských – stránok“ (s. 47) komunikácie.

Svetlá a tiene kontaktovej komunikácie v elektronických verziách slovenských periodík prinášajú pohľad na dialogizáciu mediálnej komunikácie s vyváženou úlohou autora a adresáta a možnosťou spätnej väzby v tzv. diskusnej nástenke elektronického periodika v porovnaní s četou a e-mailom. Autor venuje pozornosť netikete, dopĺňajúc známejšie názory o ďalšiu zásadu – „hatenie prejavov obscénosti“ (s. 52). Na konkrétnych príkladoch demonštruje, ako sa „diskusia v sieti profiluje ako plastický komunikát so zreteľnými príznakmi hypertextového usporiadania“ (s. 53) s rôznymi prejavmi expresivizácie so seberealizačným zámerom diskutérov. Okrem úpadkových tendencií však v závere príspevku signalizuje aj „opatrnú renesanciu sémantiky a štylistiky prirodzeného jazyka“ (s. 62 – 63).

Pod názvom *Podstata tzv. mediálnych amalgámov a ich funkcie v elektronicky sprostredkúvanej komunikácii* dostáva priestor problém účinnosti a „revitalizácie“ reklamy v procese „amalgamizácie“ masmediálnych komunikátov. Autor sleduje mediálnu trajektóriu reklamy, odlišnú funkciu jej dynamicko-statickej realizácie v usporiadanom reťazci audiovizuálnych médií. Predstavuje proces „amalgamizácie“, prebiehajúcej vedno s komprimáciou vektorov priestoru a času (ktorú by bolo azda možné považovať za akýsi „transpozičný moment“ prechodu do iného média), sprostredkovaný ako „simulovaná spomienka s výrazným posilnením inštruktážnej funkcie“ (s. 70), vedúci až k ilúzii samoregulácie podnetov a ich dôsledkov na strane príjemcu. Napokon analýzu uzatvára porovnaním s multimediálnym produktom konštatovaním: „*Amalgamizované* komunikáty svoju efektívnosť/efektnosť stavajú na **asynchrónnom**, postupnom reťazení výhod a obmedzení **viacerých** médií“ (s. 71).

Štúdia *Inojazykové osobné mená v žurnalistickej komunikácii* prináša analytický pohľad sociolingvistu na všeobecne známy jav – ne/prechýľovanie cudzích ženských priezvisk, o čom podľa pozorovania nerozhoduje v prvom pláne jazykový systém, ale extralingválne podmienky (s. 77). Zdá sa, podľa

sumarizovaných záverov, že zmeravenie ženských priezvisk v umeleckej sfére, zábavnom priemysle, v športe a pod. má funkciu estetického ozvláštnenia s podčiarknutím originality osobnosti nositeľa, kým vo „všeobecnejších komunikačných sférach spoločenského života“ (s. 78) sa ustalujú prechýlené podoby. Ak sa teda uchopí jazyk a reč ako dianie – diskurz, tak aj pri výskume proprií, ako sa v závere dočítame, je potrebné skĺbiť „normatívno-systémový a komunikačný“ prístup „na stále realistickejšie pohľady do vďačnej, dynamicky sa meniacej a vyvíjajúcej substancie prirodzenej slovenčiny.“ (s. 79).

V poslednej štúdii druhej kapitoly *Žánrové prieniky v internetovom novinárstve a tzv. (we)blogoslovenčina* na základe rozboru štýlotvorných činiteľov, variet prirodzeného jazyka politicky ladených weblogov z okruhu e-zinov odhaľuje dynamický model divergentnej dichotómie „okrajovosti“ proti odstredivej sile „stredú“ v procese kryštalizácie s prihliadnutím na štýlovo-žánrový potenciál. Stanovujúc a potvrdzujúc hypotézu: „texty hlásiace sa k okrajovým oblastiam žánrového poľa sú štylisticky jednoznačnejšie, komunikáty so stredovým umiestnením sa preukazujú ako štýlové hybridy“ (s. 84), V. Patráš dospieva k zhodnoteniu: „V konečnom dôsledku sa upevňuje význam a hodnota prirodzeného jazyka bez toho, žeby v ňom vznikala akási osobitá varieta, ktorú sme v úvode hypoteticky, odľahčene pomenovali *(we)blogoslovenčina*“ (s. 89).

V tretej kapitole sa opäť potvrdzuje príťažlivosť onomastiky štúdiou „*Niky v chate*“ (*Pohľad na internetové prezývky cez okienko sociolingvistiky*). Autor v nej poníma počítačové prezývky ako „rámcové zložky schopné zastúpiť celý komunikát“ (s. 93) s danosťou pôsobiť ako „most medzi individuálnym a sociálnym“ (s. 94). Po ich rozčlenení podľa zvolených socioparametrov (vekovo-generačná príslušnosť, pohlavie, vzdelanie) stanovuje rámcové onomaziologické princípy: 1. riadenú tajomnosť, 2. žart, samopaš a hru a sleduje ich jazykovo-komunikačnú realizáciu. Z analýzy napokon vyplýva, že aj počítačové prezývky „**majú ambície získať** svoj osobitý modelový pôdorys“ (s. 102), pričom „kontúry modelov sa ukazujú v štruktúre najprv sociokomunikačných kritérií, ktoré je možné potvrdzovať prostredníctvom jazykového systému“ (s. 102), čo možno vnímať, obrazne povedané, ako „hodenú rukavicu“ do priestoru onomastiky.

Interdisciplinárne orientovaný lingvista sa v príspevku *Textový model v multimediálnom prostredí* venuje textom/komunikátom formovaným

„telematickou érou“ (s. 104) v komunikačnom reťazci rešpektujúcom interaktívny ľudský faktor. Kladie si otázku, ako skúmať zdroje, produkty a výsledky komunikačných aktivít v multimediálnej sfére. Následne z vektorov komunikácie konštruuje a vzápätí uplatňuje ním navrhovaný model. Nezabudne však pripomenúť prítomnosť „pravdepodobného autora“, sledujúceho konkrétny cieľ a zámer pôsobenia na príjemcu (109 – 110).

Námetom uvažovania o účinnosti jedného z prostriedkov politickej komunikácie v štúdiu *Predvolebný bilbord v mechanizme politickej persuázie (Na príklade parlamentných volieb 2006 v Slovenskej republike)* V. Patráš preniká do časopriestoru vyhrotenej politickej aktivity, zneužívajúcej či využívajúcej persuáziu, propagandu, ale aj manipuláciu na dosiahnutie mocensko-politických cieľov. Cez interdisciplinárny priezor vymedzuje špecifiká časovo úzko vymedzenej reklamy – predvolebného bilbordu, pristaviac sa pri zhodnotení vizuálnej a verbálnej stránky, nevyhnúc sa súhlasnému stanovisku s názorom „o ukončení éry preceňovania reklamy“ (s. 118). Zároveň však ponúka odpoveď na otázku „Aké prekážky obmedzujú, či priam znižujú účinnosť politického predvolebného bilbordu (nielen v slovenských podmienkach)?“ (s. 118). Jej riešenie „posilniť bezprostrednejšie komunikačné metódy, nástroje a zvýrazniť predovšetkým bytostné, emocionálno-estetické ukotvenie zámerov zdôraznením individuálneho prínosu propagovanej osoby“ si prirodzene nachádza svoje uplatnenie v tzv. synekdochickom komunikáte, akým by politický bilbord mohol/mal byť v snahe „zabezpečiť elegantnejší, ľudsky primeranejší transfer politického posolstva od autora k adresátovi“ (s. 119).

Zakľučujúca štúdia motivicky pestro ladenej tretej kapitoly, ale posledná aj v rámci monografického celku, nastoľuje problém: *Multimediálna prezentácia ako žáner?* Svojím zameraním zasahuje do oblasti pedagogických skúseností samého autora, no reaguje, ako sa on sám zmieňuje, aj na kurzy zvyšujúce kompetencie v oblasti IKT, ktoré akoby programovo podceňujú verbálnu zložku pripravovaných multimediálnych produktov. Pred vyslovením záverečného náhľadu „S ohľadom na prienikové, zmiešané charakteristiky a ich oscilovanie nie je potrebné ani osobitne vymedzovať powerpointovú, širšie multimediálnu prezentáciu ako samostatný žáner“ (s. 130) aj preto, že „nikdy sa totiž paušálne neuplatní dôsledné uzáľne vymedzenie a hierarchizované zastúpenie potrebných prvkov“, zostávajú

referenčný rámec na analýzu a objektivizovanie vlastností multimediálnej prezentácie s perspektívou širšieho uplatnenia (v ňom vyčleňuje neverbálne komunikačné determinanty, jazykovo-komunikačné determinanty a socio-pragmatické determinanty). Naostatok ako skúsený prezentátor upozorňuje na akési realizačné štandardy „primeranosti neverbálnych prvkov a miery ich funkčnosti“ (s. 130) s jasnou dominanciou zreteľnosti, logickosti, objektívneho nadhľadu, eliminujúcou povrchovú atraktívnosť, sebamanifestáciu či dokonca prejavy komediálnej šou (s. 130). Odôvodnením je očakávanie príjemcu, ktorý „Nesúhlasí s povrchnosťou, odmieta remeselnú rutinu, kopírovanie, netvorivé montážne postupy a najmä neprofesionálne pripravenú verbálnu stránku“ (s. 131). A preto, ako autor pripomína, „dôkladný, empatický prezentátor“ by mal už od začiatočných fáz prípravy powerpointovej prezentácie akceptovať a rešpektovať svojho príjemcu.

Na záver sa nemožno nezmieniť o precízne volenom algoritme príslušných výskumných zámerov, postupujúcom od striktného vymedzenia terminologických pojmov humanitného, ale aj (elektro)technického zamerania, formulácie problémovo rozvetvených cieľov cez formálno-štruktúrálnu analýzu konkrétneho textového materiálu, podopretú názornosťou schém, až k vysloveniu záverov. Svedčí o systémovom prístupe autora k riešeniu stanovených úloh, opierajúcom sa o najnovšie odborné trendy v internacionálnom zábere.

Predstavenie nosných, interdisciplinárne nasmerovaných (socio)lingvistických pohľadov Vladimíra Patráša na elektronicky podmienenú komunikáciu môže získať atribút celostného prieniku až v komplexe predostretého súboru štúdií, ktoré svojim potenciálom roztvárajú priestor pre ďalšie výskumy v nejednej oblasti (nielen) slovenskej lingvistiky.

Ivica Hajdučeková

SPYTOVALI STE SA

Profesné, profesionálne či profesijné oblečenie. – Výrobcovia oblečenia pre pracovníkov v rozličných profesiách sa na nás obrátili s otázkou, ako majú správne pomenovať svoje výrobky. V súčasnosti sa stretávajú s výrazmi *profesné oblečenie*, *profesionálne oblečenie* i *profesijné oblečenie*.

V súvislosti s podstatným menom *profesia* máme v slovenčine prídavné mená *profesiový* a *profesijný* (napr. *profesiový/profesijný životopis* alebo *profesiové/profesijné odbory*). Od podstatného mena *profesionál* je odvodené prídavné meno *profesionálny* (napr. *profesionálna orientácia*, *profesionálny prístup*), ktoré sa významovo do veľkej miery prekrýva s prídavnými menami *profesiový* a *profesijný*. Všetky tri prídavné mená sa uvádzajú v súčasných kodifikačných príručkách spisovnej slovenčiny. Podoba vzťahového prídavného mena *profesný* (podľa českého *profesní*) je v slovenčine nespisovná. Pri skúmaní používania prídavných mien *profesionálny*, *profesiový* a *profesijný* v jazykovej praxi na charakterizovanie typu oblečenia sme zistili, že vo význame „špeciálne oblečenie na určitý druh práce“ sa najčastejšie používa spojenie *profesijné oblečenie* a jeho nespisovný variant *profesné oblečenie*. Spojenie *profesionálne oblečenie* sa používa predovšetkým v športe na pomenovanie špičkového športového oblečenia spĺňajúceho nároky profesionálnych športovcov. V danom spojení má prídavné meno *profesionálny* skôr význam „v špičkovej kvalite, spĺňajúci profesionálne nároky“. So spojením *profesiové oblečenie* sa v jazykovej praxi stretávame iba ojedinele. Zaujímalo nás aj presnejšie vymedzenie obsahu pomenovania *profesijné oblečenie* a jeho miesto v systéme pomenúvania odevov používaných pri vykonávaní profesie. V tejto súvislosti sa v minulosti používalo pomenovanie *pracovné oblečenie*, ktoré je aj v súčasnosti najfrekvencovanejšie, a v niektorých profesiách *rovnošata*, resp. *uniforma*. Osobitnou kategóriou je *ochranné (pracovné) oblečenie*, respektíve *technické oblečenie*, ktorého úlohou je ochrana pred znečistením, ochrana zdravia

alebo uľahčenie pracovných úkonov. Novšie sa v slovenčine začalo používať aj pomenovanie oblečenia pre úradníkov, pracovníkov inštitúcií, bánk a pod. podľa etikety v podobe *formálne oblečenie*, ako aj spojenie *firemné oblečenie*, ktorým sa pomenúva pracovné oblečenie vyhotovené špeciálne pre konkrétne firmy – s logom firmy, vo firemných farbách a pod.

Zavedenie pomenovania *profesijné oblečenie* si vyžiadala potreba zastrešiť jedným pomenovaním všetky druhy oblečenia využívaného pri výkone profesie. Firmy vyrábajúce profesijné oblečenie majú v sortimentovej skladbe výrobkov ochranné odevy, firemné oblečenie i pracovné oblečenie, rovnšaťy a pod. Výrobcomi sme v tomto význame odporučili uprednostňovať pomenovanie *profesijné oblečenie*.

Katarína Kálmánová

Môžeme mať vášeň? – Reklamný slogan v znení *Máme vášeň pre to, čo robíme* zaujal niekoľko občanov natoľko, že sa obrátili s otázkou o jeho správnosti na jazykovú poradňu Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV.

Konštrukcie s tvarom formálneho slovesa *mať* a s podstatným menom v akuzatívne na vyjadrenie určitých vlastností, pocitov či stavov, napr. *mať odvahu*, *mať hlad*, *mať strach*, *mať radosť*, alebo vzťahov k osobám a veciam, ako *mať lásku k zvieratám*, *mať zápal pre hru*, sa zvyčajne pociťujú v slovenčine ako cudzie (ovplyvnené nemčinou). Väčšina z nich sa dá nahradiť pre náš jazyk prirodzenejšími formuláciami ako *byť odvážny*, *byť hladný*, *báť sa*, *mať rád zvieratá*, *byť zapálený hráč/hrať so zápalom*. Hoci sme si už na niektoré spojenia s formálnym slovesom *mať* zvykli a nemôžeme ich odmietat' ako vyslovene nesprávne, nepovažujeme za vhodné nasilu „naťahovať na toto kopyto“ iné vyjadrenia. Myšlienka v reklamnom slogane *Máme vášeň pre to, čo robíme* by sa dala vyjadriť aj štylisticky aj syntakticky vhodnejším a elegantnejším spôsobom, napr. *Robíme veci s vášňou* alebo *Naša práca je naša vášeň* a podobne.

Katarína Kálmánová

Z JAZYKOVÝCH RUBRIK

Špajza či komora?

KATARÍNA KÁLMÁNOVÁ

Po desaťročiach, keď sa pri projektovaní nových bytov priestor na odkladanie potravín zabezpečoval iba vetranou skriňou, v mestskej bytovej architektúre slávi dnes návrat samostatná miestnosť na odkladanie potravín – *špajza*. Niektorí používatelia slovenčiny sa tomuto slovu nemeckého pôvodu (z nem. *Speisekammer*, skrátené *Speise*) vyhýbajú a uprednostňujú výraz *komora*. Slovo *špajza* však netreba obchádzať. O tom, že toto slovo je spisovné a štylisticky neutrálne, možno sa presvedčiť aj v Krátkom slovníku slovenského jazyka. Slovom *komora* sa označuje miestnosť na potraviny predovšetkým na vidieku, kým v mestskom prostredí sa tento výraz používa najmä v súvislosti s miestnosťou na odkladanie sezónneho šatstva a vecí.

Pozornosť však treba venovať skloňovaniu slova *špajza*, kde sa často stretávame s nesprávnymi tvarmi. Slovo *špajza* sa skloňuje podľa vzoru *žena* a správne spojenia sú: *idem do špajzy* (nie *do špajze*), *v špajze máš klobásu* (nie *v špajzi*). V nominatíve množného čísla má slovo *špajza* tvar *špajzy* a v genitíve *špájz*.

(Roľnícke noviny, 2006, č. 30, 21. júla, s. 19)

Zavárame do pohárov či do fliaš?

IVETA VANČOVÁ

Leto je obdobie prázdnin, dovoleník, kúpania a iných príjemných činností. Pre mnohé gazdinky je to však aj obdobie spracúvania záhradných a lesných plodov na zimu. Najčastejším spôsobom konzervácie ovocia a zeleniny je zaváranie a nakladanie.

Niekedy zaváhame, ako správne pomenovať sklenené nádoby, do ktorých kladieme celé alebo pokrúpané kusy ovocia a zeleniny (čerešní, višní, marhúľ, ríbezlí, sliviek, uhoriek a i.). V praxi sa používajú dve pomenovania – *zavárací pohár* a *zaváracia fľaša* – a obidve sú správne. Potvrdí nám to aj Krátky slovník slovenského jazyka, v ktorom sa pri slove *pohár* uvádza aj význam „fľaša na zaváranie“ a pri spojení *fľaša na zaváranie* (pri hesle *fľaša*) uvádza sa synonymum *pohár*.

Gazdinky sa teda pri zaváraní kompótov alebo nakladaní uhoriek môžu pochváliť, koľko už majú hotových *pohárov* alebo *fiaš*, a pokojne môžu použiť ktoréhokoľvek z uvedených pomenovaní.

(Roľnícke noviny, 2006, č. 31, 28. júla, s. 19)

Desatinné čísla

KATARÍNA KÁLMÁNOVÁ

S desatinnými číslami sa stretávame v písanej podobe zvyčajne v odborných a publicistických textoch. Zápisy typu *0,5 km*, *3,2%*, *1,2 mil. obyvateľov* či *2,3 mld. korún* čítame v duchu „letmo“, bez toho, aby sme sa zamysleli nad správnu formuláciu. Keď však máme takéto číselné zápisy prečítať nahlas alebo napísať slovom, začneme rozmýšľať: *Nula celá päť kilometrov* či *nula celé päť kilometrov*? Alebo azda *nula celých päť kilometra*?

Skrátená podoba výrazu *celé číslo* – *celá* má v jednotlivých desatinných číslach tieto tvary: *nula celých* (jednotiek), *jedna celá* (jednotka), *dve celé* (jednotky), *päť celých* (jednotiek) a tak ďalej. Výraz typu *0,5 km* sa číta *nula celých päť desatín kilometra*. V hovorovom prejave sa zvyčajne kvôli stručnosti príslušný tvar slova *desatina* vynecháva, v oficiálnom prejave by sa mal uvádzať. Výrazy označujúce počítaný predmet však sú vždy v genitíve: *nula celých päť desatín kilometra*, *tri celé dve desatiny percenta*, *jedna celá dve desatiny milióna obyvateľov*, *dve celé tri desatiny miliardy obyvateľov*.

(Roľnícke noviny, 2006, č. 41, 6. októbra, s. 19)

Ôsmim či ôsmym?

IVETA VANČOVÁ

Používanie čísloviek *sedem* a *osem* v písanej podobe (slovom) nám spôsobuje niekedy nemalé problémy. A to hlavne vtedy, keď ich chceme použiť v nepriamom páde a máme sa rozhodnúť, aké *i/y* napíšeme po spoluhláske *m*, ktorá je v základe slov *sedem*, *osem*: *ôsmich* alebo *ôsmych*, *siedmim* alebo *siedmym*, *ôsmimi* alebo *ôsmymi*.

Tvary s mäkkým *i* píšeme v základných číslovkách, na ktoré sa pýtame otázkou *koľko?*, napr. *zo siedmich možností* (koľko bolo možností? – sedem), *k ôsmim bodom* (koľko bolo bodov? – osem), *s ôsmimi žiakmi* (koľko bolo žiakov? – osem).

Tvrdé *y* sa píše v radových číslovkách, ktoré označujú poradie, napr. *žiaci siedmich ročníkov* (koľké ročníky v poradí to boli? – siedme /7. A, 7. B, 7. C/), *k ôsmym narodeninám* (koľké narodeniny v poradí to boli? – ôsme), *o ôsmych majstrovstvách sveta* (koľké majstrovstvá sveta v poradí to boli? – ôsme).

Náležitú sú teda tvary čísloviek napríklad vo vete *Po ôsmich rokoch sa všetci zišli na oslave jeho ôsmych narodenín*.

(Roľnícke noviny, 2006, č. 44, 27. októbra, s. 19)

O internete

KATARÍNA KÁLMÁNOVÁ

Časté otázky o pravopise názvu medzinárodnej počítačovej siete *internet* a o správnosti používania predložkových väzieb v súvislosti s týmto podstatným menom nás inšpirovali k tomuto stručnému zhrnutiu:

Podstatné meno *internet* dnes už považujeme v slovenčine za všeobecné podstatné meno a píšeme ho s malým začiatočným písmenom podobne ako mnohé iné podstatné mená, ktoré sa z pôvodných vlastných mien (značiek výrobkov a produktov) stali bežným používaním všeobecnými podstatnými

menami, napr. *eidam*, *ementál* (druh syra), *škoda* (druh auta). V súvislosti s *internetom* ako počítačovou sieťou možno v miestnom význame v lokáli použiť predložku *na* – *na internete* (tak ako *na sieti*) aj *v* – *v internete* (ako *v sieti*). V praxi sa však viac udomácnilo spojenie *na internete*, napr. *EÚ pripravuje rozsiahlu knižnicu na internete*. – *Syn strávi denne aj tri hodiny na internete*. – *Pozrite si našu webovú stránku na internete*. V smerovom význame možno použiť aj predložku *po* – *surfovať po internete*.

(Roľnícke noviny, 2006, č. 45, 3. novembra, s. 19)

Krdeľ rýb alebo húf rýb?

KATARÍNA KÁLMÁNOVÁ

Skupiny zvierat majú často v závislosti od druhu rozličné pomenovania. Napríklad pri vlkoch a psoch hovoríme o *svorke*, pri väčšej skupine zvierat (väčšinou kopytníkov) o *čriede*, napr. *črieda oviec*, alebo o *stáde*, napr. *stádo kráv*, *stádo antilop*. Slovom *stádo* sa pomenúva napríklad aj skupina slonov. V súvislosti s vtákmi používame na vyjadrenie väčšieho množstva či skupiny slovo *krdeľ*, napr. *krdeľ divých husí*, *krdeľ sliepok*, a zoskupenie lietavého hmyzu označujeme zvyčajne ako *roj* – *roj včiel*, *roj komárov*. Väčšiu skupinu rýb či iných morských živočíchov, alebo nelietavého hmyzu nazývame *húf*, napr. *húf sardiniek*, *húf morských koníkov*, *húf mravcov*. Niekedy sa však najmä v súvislosti s menšou skupinou rýb stretávame aj s pomenovaním *krdeľ*, *krdlik*. Menšie množstvo rýb sa dá vyjadriť aj zdobeninou slova *húf* – *húfik*, ale podobne ako pri spojeniach *krdeľ detí*, *krdeľ oviec* možno podstatné meno *krdeľ* pri miernom posunutí významu spájať aj s rybami.

(Roľnícke noviny, 2006, č. 46, 10. novembra, s. 19)

O názvoch hradov a zámkov

IVETA VANČOVÁ

Slovensko je nesmierne bohaté na množstvo hradov, zámkov a kaštieľov. Väčšina z nich má v názve slovo *hrad*, *zámok* alebo *kaštieľ*, teda druhové označenie, napr. *Bratislavský hrad*, *Spišský hrad*, *Budatínsky zámok*, *Smolenický zámok*, *Budmerický kaštieľ*, *Markušovský kaštieľ*, a vtedy sa veľké začiatkové písmeno píše iba na začiatku názvu, v prídavnom mene, slová *hrad*, *zámok* a *kaštieľ* sa píše s malým začiatkovým písmenom. Sú však i také viacslovné pomenovania, ktoré neobsahujú slovo *hrad* alebo *zámok*, ale iné slovo, napr. *Červený Kameň*, *Modrý Kameň*, *Krásna Hôrka* (slová *Kameň*, *Hôrka* tu nie sú druhovým označením geografického objektu). V takýchto názvoch sa uplatňuje pravidlo, podľa ktorého sa všetky plnovýznamové slová vo viacslovnom názve píše s veľkým začiatkovým písmenom. Rovnaké pravidlo platí aj pri názvoch miest, obcí a častí obcí, napr. *Dedina Mládeže*, *Spišské Podhradie*, *Bardejovské Kúpele*, *Nový Život*, *Dlhá Lúka*.

(Roľnícke noviny, 2006, č. 47, 16. novembra, s. 19)

KS

INFORMÁCIE AUTOROM

1. Na stránke Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV www.juls.savba.sk sú prístupné v pracovnej verzii všetky čísla a obsahy časopisu Kultúra slova. Použitie týchto textov sa riadi zákonom č. 618/2003 Z. z. (autorský zákon).

2. Redakcia prijíma príspevky spracované na počítači v textovom editore Word pod operačným systémom Windows. Pri spracúvaní príspevkov prosíme dodržiavať úzus časopisu.

Do redakcie možno príspevok poslať elektronickou poštou ako prílohu na adresu sibylam@juls.savba.sk.

Nevyžiadané príspevky redakcia nevracia.

Literatúra sa uvádza na konci článku (nie spracovaná v poznámkach pod čiarou) takto:

a) knižná publikácia:

PAULINY, Eugen: Vývin slovenskej deklinácie. Bratislava: Veda 1990. 270 s.

Synonymický slovník slovenčiny. Red. M. Pisárčiková. 3. vyd. Bratislava: Veda 2004. 998 s.

b) štúdiá v zborníku:

FERENČIKOVÁ, Adriana: Pohľad na slovo bor a jeho deriváty z územného aspektu. In: Človek a jeho jazyk. 1. Jazyk ako fenomén kultúry. Ed. K. Buzássyová. Bratislava: Veda 2000, s. 410 – 416.

c) článok v časopise:

POVAŽAJ, Matej: Tretie vydanie súčasných Pravidiel slovenského prapísu. In: Kultúra slova, 2000, roč. 34, č. 6, s. 321 – 329.

Pozn.: V prípade, že autor posiela príspevok, ktorý už uverejnil inde, je potrebné, aby to uviedol s presným bibliografickým údajom.

Zároveň žiadame autorov, aby pripojili tieto údaje: a) meno, priezvisko, tituly, b) adresu pracoviska, adresu bydliska a číslo bankového účtu, kam možno poslať honorár, c) dátum narodenia, d) telefónne číslo, príp. e-mailovú adresu. V prípade, že autor nepošle uvedené údaje, vydavateľstvo mu nebude môcť vyplatiť honorár.

Redakcia si vyhradzuje právo neuverejniť príspevok, v ktorom sa vyskytujú formulácie znevažujúce osobnosť názorového oponenta, kým autor z nich takéto formulácie neodstráni. Redakcia zastáva stanovisko, že príspevky s takýmito a podobnými formuláciami nepatria do vedeckých a odborných časopisov.

ISSN 0023-5202

MIČ 49 300